

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

УКРАЇНА У ФОКУСІ ІНОЗЕМНИХ ЗМІ

Лютий 2021

**УКРАЇНА У ФОКУСІ
ІНОЗЕМНИХ ЗМІ:
РЕФЕРАТИВНО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД**

Лютий 2021

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Виконавці проєкту:

Т. Полтавець (відповідальна за випуск),
А. Березельський (інфографіка),
О. Карашук, І. Соболева,
В. Вакульчук

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС 3

**РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД
НАЙБІЛЬШ ЗНАЧИМИХ ПУБЛІКАЦІЙ**

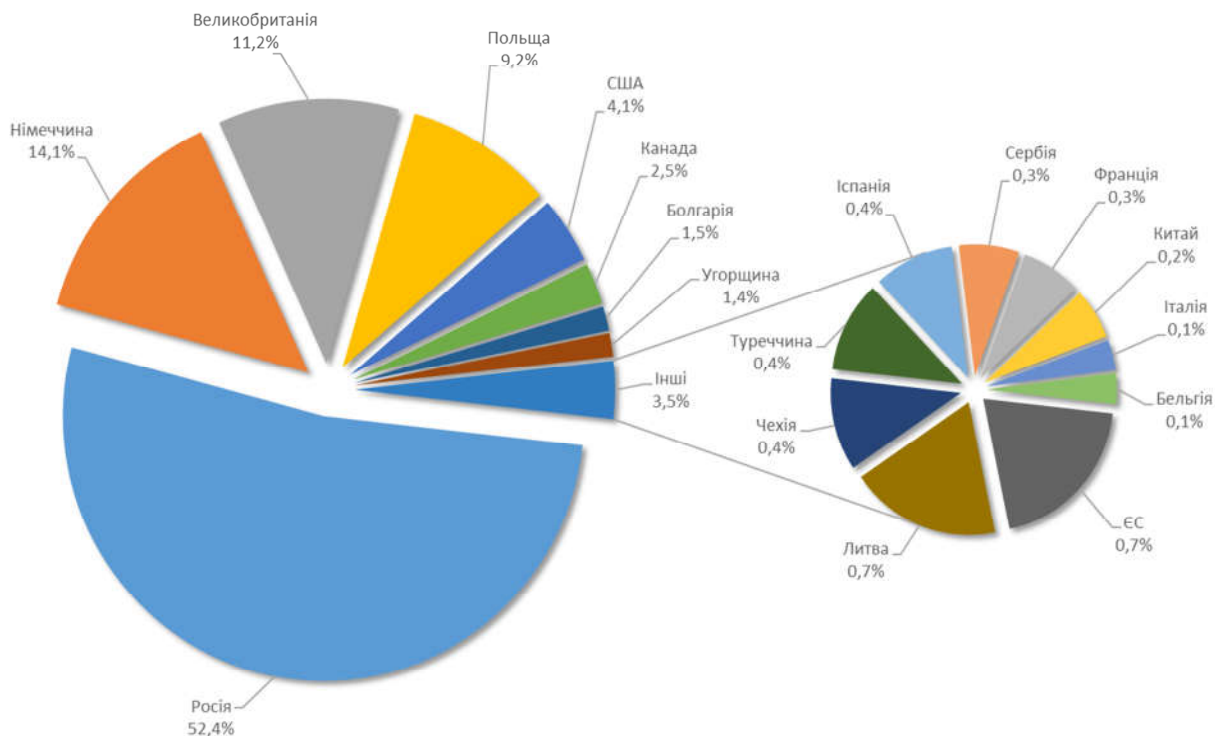
<i>Суспільно-політичні процеси</i>	24
<i>Covid-19 в Україні</i>	27
<i>Санкції РНБО України</i>	29
<i>Соціально-економічні процеси</i>	31
<i>Українська армія</i>	32
<i>Міжнародні процеси/зв'язки</i>	33
<i>Російсько-українське протистояння</i>	35
<i>Окуповані території</i>	36

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

Аналітичний ракурс

Моніторинг інформаційного поля за темою «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» за період з 1 по 18 лютого 2021 р. дозволив виявити та проаналізувати 2270 публікації. Загальна кількість відібраних для аналізу матеріалів за даний період складає 1195 публікацій, надрукованих російськими ЗМІ та 1075 – західними ЗМІ, що у відсотковому відношенні становить 52,4 % та 47,6 % відповідно.

Діаграма 1. Співвідношення кількості публікацій за країнами світу

Аналіз інформаційного поля продемонстрував, що провідні зарубіжні ЗМІ, у лютому, продовжували стежити за поширенням пандемії COVID-19 в Україні. Згідно з дослідженням, топові теми, такі як, статистика поширення коронавірусної інфекції та карантинні заходи впроваджені на території України, у даний період відійшли на другий план. Серед найбільш популярних тем, українського сегменту, залишалися проблеми вакцинації українців від коронавірусу. У лютому Україна нарешті уклала свій перший значний контракт на закупівлю вакцини проти COVID-19. Проте ці новини не стали приводом для святкування, адже в Україні і досі існують бюрократичні моменти, в процедурі закупівлі медикаментів в Україні. Про ситуацію з вакцинами від коронавірусної інфекції у публікації *Ukraine signs vaccine deal but delays highlight urgent need for healthcare reform* («Україна підписала угоду про вакцину, але затримки підкреслюють нагальну потребу в реформі охорони здоров'я») від 09.02.2021 р. Проблеми з вакцинацією населення залишаються не вирішеними не тільки в Україні, а й у всьому світі. Однак британським журналом **The Lancet** оприлюднено результати дослідження, які свідчать про те, що багаті країни, де проживає близько 16 % населення світу, забезпечили 70 % населення вакцинами від коронавірусу, у той же час, бідніші країни мають величезні труднощі з отриманням вакцин та

розподілом їх серед населення. Задля швидкої імунізації проти COVID-19 та подолання гострої фази пандемії у більшості країн світу було створено міжнародну програму COVAX, очікується, що від цього альянсу виграють 92 бідніші країни, включаючи Україну, Молдову, Грузію та Боснію та Герцеговину. Детальніше про результати дослідження можна дізнатися у статті видання **ZEIT** *Ungerechte Impfstoffverteilung könnte die Pandemie verlängern* («Невідповідний розподіл вакцини може продовжити пандемію») від 13.02.2021 р. Ситуація з поширенням коронавірусу в Україні залишається складною і трактується неоднозначно. Деякі експерти вважають, що поширення коронавірусу в Україні вже давно вийшло з-під контролю. Згідно з офіційною статистикою, від початку пандемії на COVID-19 в Україні захворіло та одужало трохи більше одного млн людей – приблизно 3 % від загальної кількості населення країни. Проте з'явилися дослідження, в яких припускається, що коронавірусну хворобу перенесла вже половина жителів України, детальніше у статті «*Коронавірус: майже кожен другий українець уже перехворів на COVID-19?*» 10.02.2021 р. опублікованій виданням **Deutsche Welle**. Це ж видання також оприлюднило соціологічне дослідження, де 77 % опитаних українців заявили, що вони не задоволені тим, як уряд протидіє поширенню коронавірусу. Дані опитування в матеріалі «*Українці найменше у світі задоволені боротьбою уряду з COVID-19 – опитування*» 12.02.2021 р.

У лютому РНБО України запровадила санкції проти фізичних та юридичних осіб, яких підозрюють у співпраці з В. Путіним та підриві територіальної цілісності України. У результаті було заборонено ефірне мовлення 3-х новинних телеканалів – «112 Україна», NewsOne і ZIK. Дані санкції передбачають також блокування активів, обмеження торгових операцій і заборону передавати свої права на об'єкти інтелектуальної власності іншим особам. Бурхливо зреагували на дані заборони ЗМІ Росії. Так, у статті «*Для Украины это просто политическое землетрясение*» від 03.02.2021 р., представники телеканалів назвали таке рішення «політичною розправою над неугодами ЗМІ». На думку журналіста «**Газета.Ru**» цю ситуацію влади могли використати, щоб відвернути увагу націоналістично налагоджених жителів України. Докладніше у опублікованому матеріалі «*“Додадим гнид”: радикалы взяли за “неправильные” СМИ на Украине*». Деякі російські експерти вважають, що реакція на закриття владою України опозиційних телеканалів стала найважливішим тестом на подвійні стандарти як відносно західних держав, так і відносно українських політиків, журналістів і людей, що називають себе «представниками громадянського суспільства». У публікації «*Сегодняшняя Украина живет в какой-то своей системе координат*» від 09.02.2021 р., автор аналізує висловлювання на цю тему нібито близьких до журналістики М. Найєма і Д. Гордона. Свою версію подій виклав політолог С. Заворотній у статті «*Политолог раскрыл суть политики США на Украине: закрепит русофобский формат*» від 06.02.2021 р., опублікованій газетою «**Московский Комсомолец**».

За розвитком подій також активно слідкували і західні ЗМІ. Так, у статті «*Коментар: Володимир Зеленський кинув виклик Володимиру Путіну*» від 03.02.2021 р., опублікованій **Deutsche Welle**, йдеться про те, що президент України кинув виклик не Т. Козаку і В. Медведчуку, а безпосередньо В. Путіну, проте у автора виникають сумніви, що можна буде довести зв'язки між даними особами. Автор статті *Ukraine strikes back against Russian infowar with ban on Kremlin-linked TV channels* («Україна завдає удару у відповідь проти російської інформаційної війни, заборонивши телеканали, пов'язані з Кремлем») 03.02.2021 р., опублікованої **Atlantic Council**, Т. Кузьо, вважає рішення про блокування телеканалів, найсміливішим кроком В. Зеленського у боротьбі проти російської агресії. На його думку, тривала гібридна війна Росії, в значній мірі, зорієнтована на поширення дезінформації, а як відомо, заблоковані канали поширювали неправдиву інформацію, таким чином вони також загрожували національній безпеці України. Тим не менше, також є побоювання, що цей радикальний захід підриває прихильність України до свободи слова в той час, коли майбутнє молодого демократії в країні залишається далеко не впевненим. У публікації *Why Ukraine sanctioned Putin's ally Medvedchuk* від 26.02.2021 р.,

А. Єрмак, керівник Офісу Президента України, висловив свою думку з приводу санкцій РНБО, роботи спецслужб та кібербезпеки в Україні.

«Українська тематика» у політиці США залишається актуальною та часто обговорюваною зарубіжними медіа. Головною темою, більшості публікацій, в яких акцентувалася увага на Україні, залишається подальша співпраця двох урядів у різних сферах діяльності. Зокрема, неодноразово, у мас-медіа наголошувалося, що США підтримує Україну в боротьбі проти російської агресії.

У оглядовому періоді, було виявлено низку публікацій присвячених «газовому питанню». Передусім у ЗМІ досить часто наголошували на продовженні міжнародних санкцій, в тому числі і США, проти будівництва «Північного потоку-2», дискусійне питання висвітлювали в основному західні медіа. На сторінках видання **Wyborcza** у статті *Jeśli Berlin nie zmieni podejścia, Nord Stream 2 zagrozi jedności UE i relacjom z USA* («Якщо Берлін не змінить свій підхід, «Північний потік-2» загрожує єдності ЄС та відносинам із США») від 08.02.2021 р. йдеться про те, що дії Росії грубо шкодять європейським інтересам і порушують міжнародні стандарти поведінки, лише призупинивши будівництво газопроводу змусить Росію пом'якшити свою агресивну зовнішню політику щодо Європи та США, зокрема піти на поступки Україні, відмовитися від кібератак, політичних вбивств та втручання у вибори. Свою точку зору з цієї проблеми висловив М. Туман, кореспондент видання **DIE ZEIT**, докладніше у публікації *Nord-Stream-Sanktionen helfen Nawalny nicht* від 05.2021 р. Бенджамін Л. Шмітт, старший науковий співробітник Центру аналізу європейської політики у Вашингтоні, у публікації *Biden must freeze Putin's pipeline and prevent this «bad deal for Europe»* («Байден повинен заморозити трубопровід Путіна і запобігти цій «поганій угоді для Європи»») від 25.02.2021 р. доводить, що проблеми з будівництвом «Північного потоку-2», пов'язані виключно з відносинами Берліну та Вашингтону. На думку автора, команда Байдена повинна пам'ятати, що небагато країн світу підтримують «Північний потік-2». Ця підтримка обмежена невеликою частиною німецької та австрійської ділових спільнот, які історично зацікавлені у глибших зв'язках з російськими державними підприємствами. Він вважає, що зараз настав той час, коли Вашингтон може об'єднати всю трансатлантичну спільноту, щоб перетворити цю «погану угоду для Європи» на дипломатичний успіх для всіх причетних.

Питання російсько-українського протистояння, зокрема врегулювання конфлікту на Сході України, розведення військ, продовження процесу розмінування та обміну полоненими часто висвітлювали російські медіа. У російському інфопросторі прослідковуються відкриті звинувачення України в затягуванні мінського процесу щодо врегулювання конфлікту на Донбасі. Оглядач газети «Коммерсант», М. Юсін, вважає, що зараз мінський процес знаходиться в стані клінічної смерті, і шанси на мирне політичне врегулювання зменшуються з кожним днем, він аналізує перспективи врегулювання ситуації на Донбасі та робить висновок, що мінський процес зайшов у безвихідь і що позиції Києва і Москви, без яких не може бути ніякого врегулювання, діаметрально протилежні. Детальніше про це у статті *Ситуация представляется почти безнадежной* від 16.02.2021 р. Як і в попередні досліджувані періоди, взаємозв'язки України з Російською Федерацією та проблеми українсько-російського відчуження у всіх сферах діяльності, зокрема, вихід України з чергових домовленостей СНД, залишаються популярними темами для обговорення у російських мас-медіа. Також, у інфопросторі російських ЗМІ, було виявлено публікації, що стосувалися сепаратизму в Україні та спроб реалізації проєкту «Русский мир» у деяких українських регіонах.

Проблеми окупованих територій України, в тому числі Криму, періодично висвітлювали російські медіа: у інфопросторі країни-агресора часто зустрічалися публікації присвячені проблемі водопостачання на півострів, інколи з'являлися повідомлення, що стосувалися деокупації Криму. Натомість у західних ЗМІ було виявлено статті присвячені річниці анексії Криму.

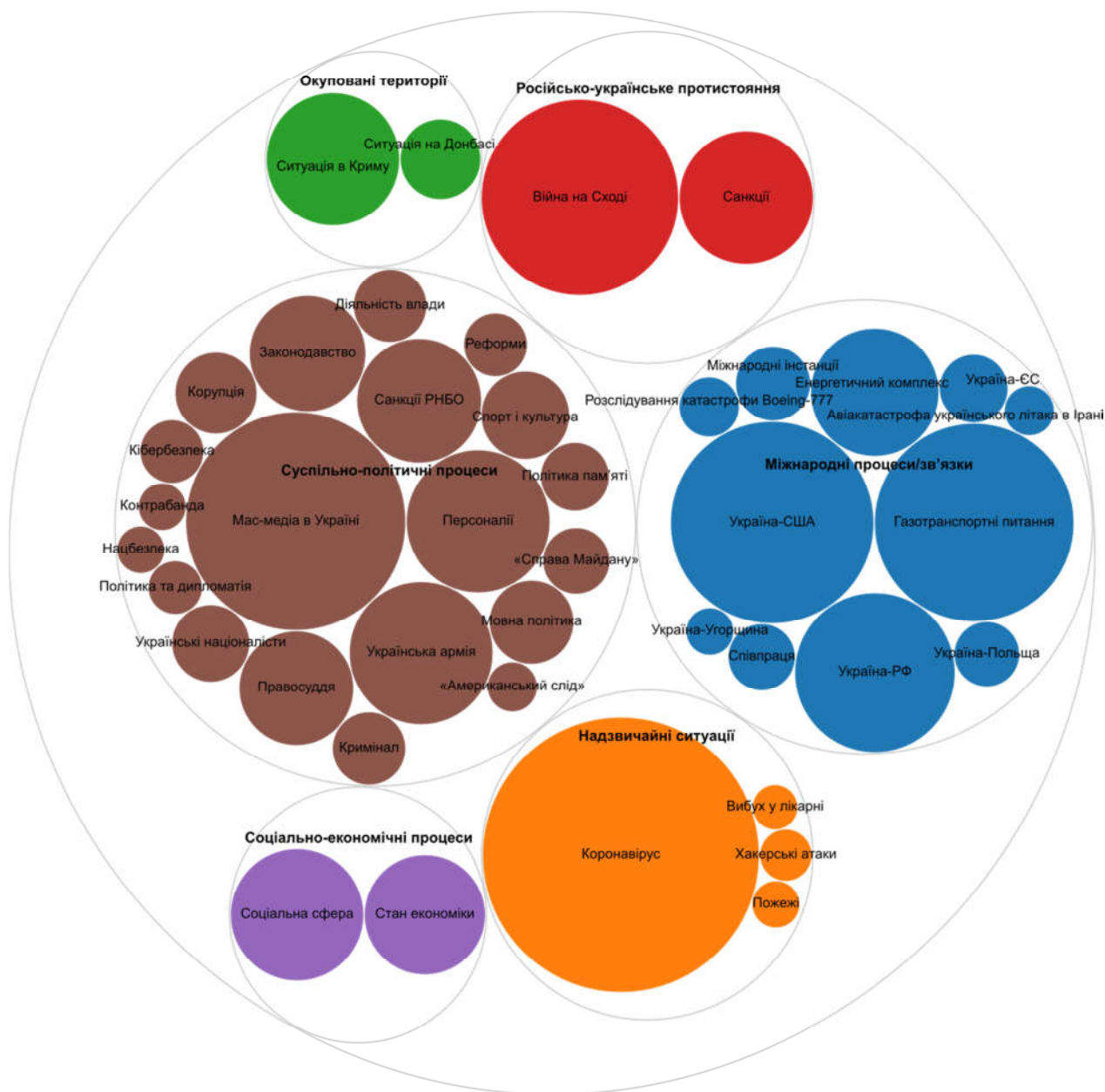
Проблеми енергетичного комплексу в Україні часто висвітлювали російські журналісти. Серед популярних тем, у даному сегменті, можна виділити: імпорт електроенергії з Білорусі та Росії;

відмова України від закупівлі російського ядерного палива. Українські компанії вперше з березня 2020 р. відновили імпорту електроенергії з Росії. Проте чому Україна пішла на такі кроки, які наслідки це може мати для української енергосистеми, які ризики несе такий імпорту, і чи потрібно Україні взагалі закуповувати електроенергію в її північного сусіда, з'ясували журналісти **DW**. Детальніше у публікації *«Відновлення імпорту струму з Росії: хто, навіщо та які наслідки»* 05.02.2021 р.

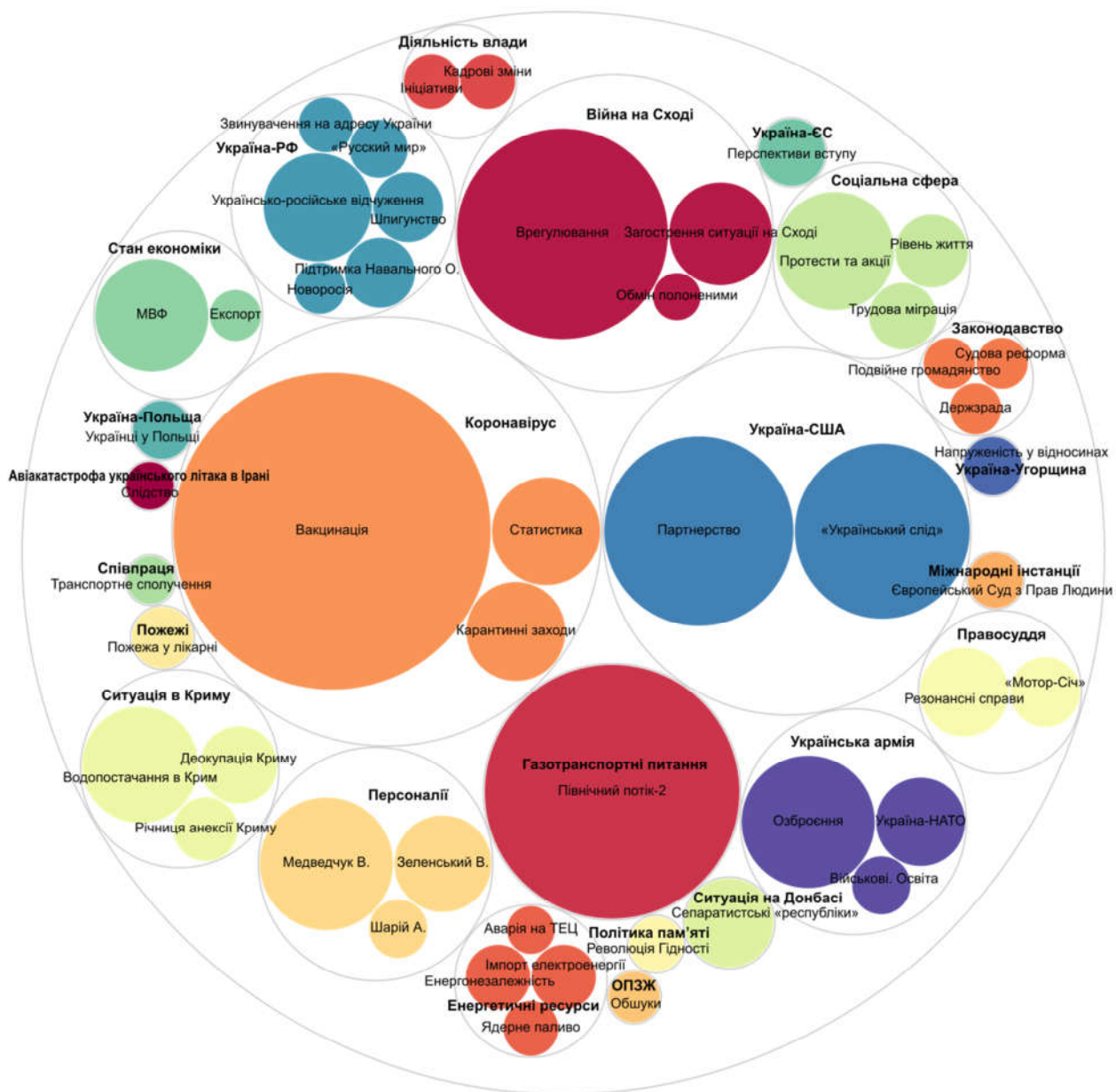
Аналізуючи відібрані матеріали, можна зробити висновки, що проблеми, які важливі безпосередньо для українського суспільства, зокрема, економіка, реформи, суспільно-правова та соціальна ситуація в державі, мають нижчі показники згадуваності і все менше обговорюються іноземними ЗМІ.

Однак матеріали, опубліковані російськими медіа частіше охоплюють всі сфери суспільного життя, економіку та політику в Україні, проте не показують оціночних суджень коментаторів, а лише констатують реальні факти. Такий інтерес російських ЗМІ до українського повсякдення може мати декілька пояснень: «утримання» України в полі зору, як частини «Русского мира», формування у російського соціуму відповідного сприйняття України; формування образу «зруйнованої майданами» України для контрасту з російськими реаліями, що висвітлюються у більш оптимістичному ключі.

Слід зауважити, що до загальної кількості публікацій ввійшло досить багато перепостів одних і тих ж самих статей, проте з різними назвами, та з посиланнями на ресурс, звідки скопійована інформація. Найбільшу кількість перепостів виявлено у інфопросторі російських ЗМІ. Можемо висловити припущення, що така технологія створення «інформаційного шуму» є проявом гібридної війни Росії як проти України так і проти країн Заходу.

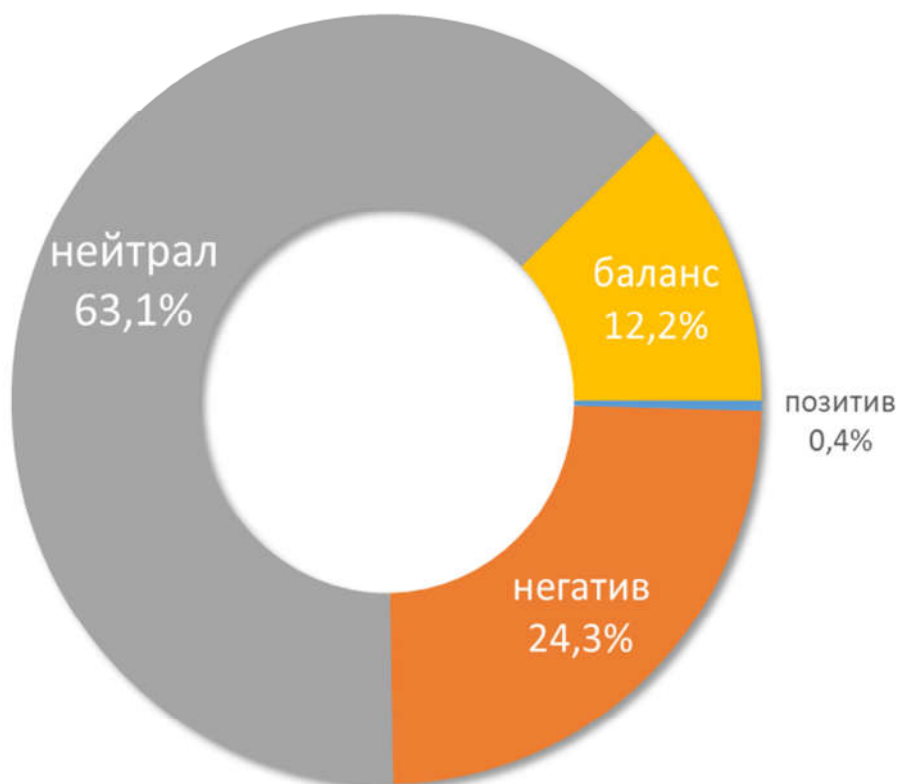

Діаграма 2. Загальна ієрархія тегів за тематичною групою

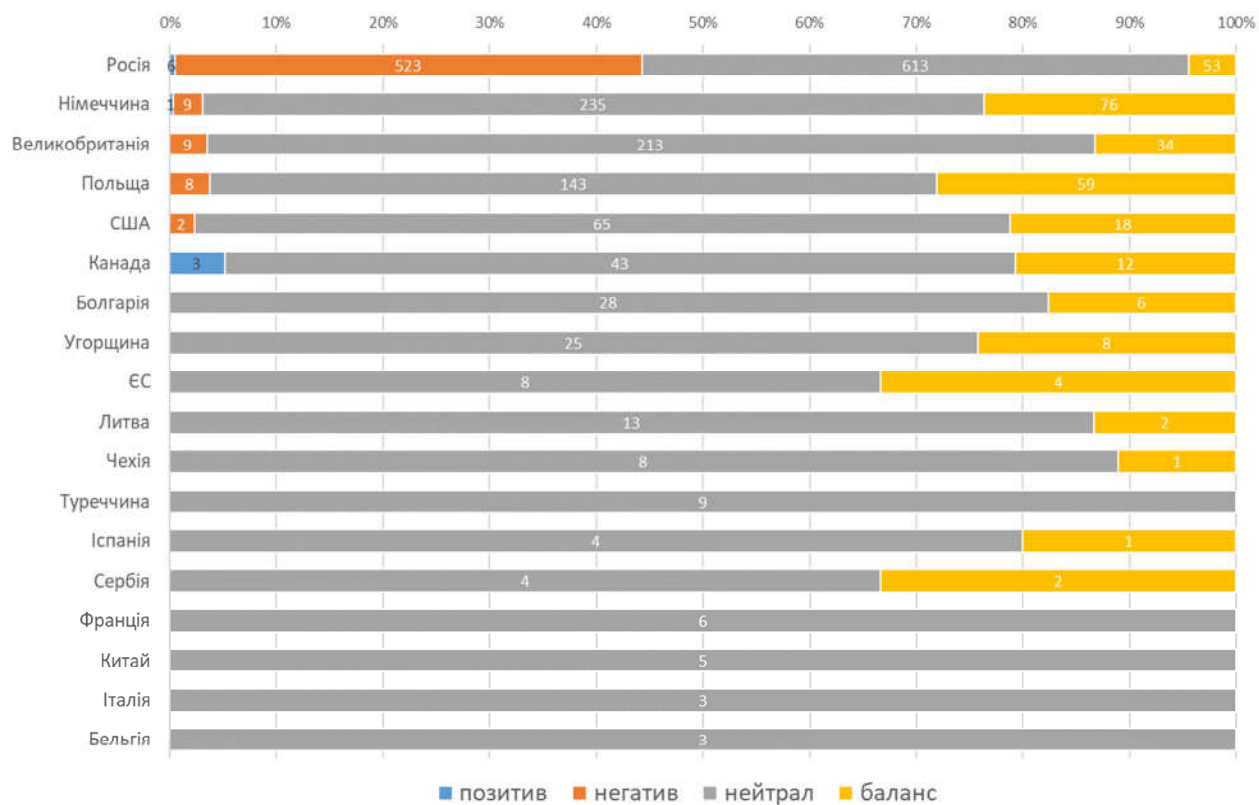

Діаграма 3. Розгалужена ієрархія найбільш згадуваних тегів, що мають свої підтеги

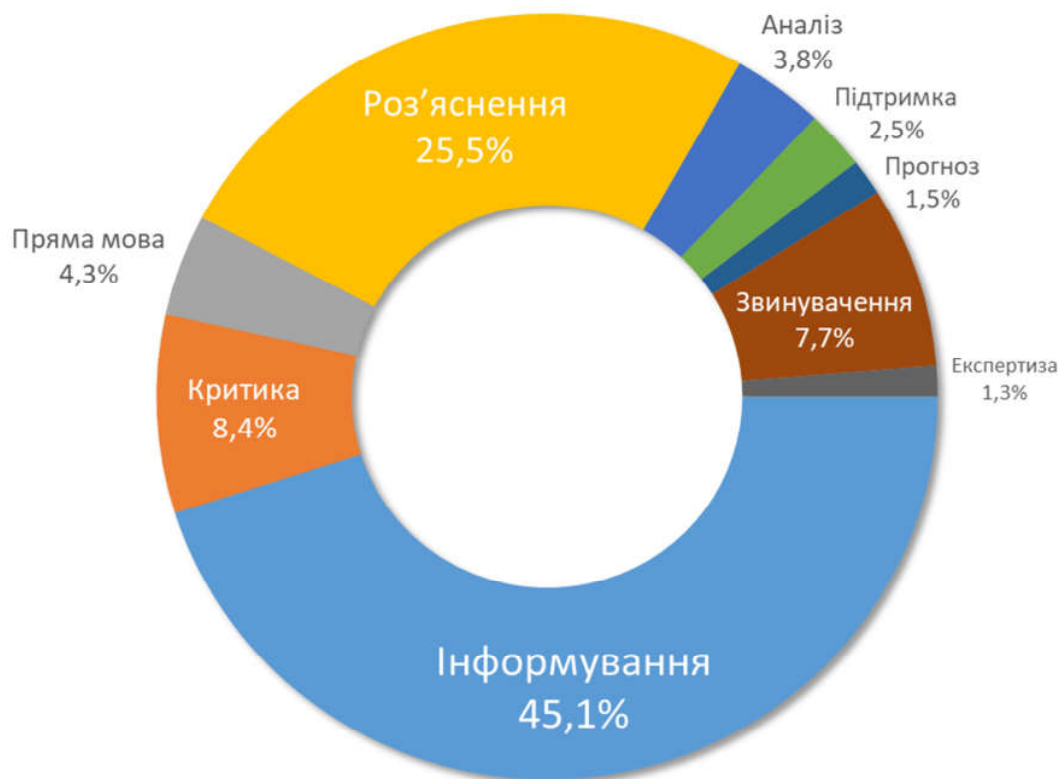
Інформація, подана іноземними ЗМІ та досліджена нами, має різний контекст (значення): передусім, можна констатувати абсолютне переважання нейтрально забарвлених повідомлень, що містять головним чином констатацію фактів чи виклад думок; публікацій, які оцінені «негативно» виявлена суттєва кількість, а компліментарних суджень про Україну чи події в ній – зовсім мало. Відсутність оціночних суджень та коментарів експертів у публікаціях ЗМІ, з нашої точки зору, може свідчити про те, що Захід загалом дещо «охолов» щодо України та її проблем. Першопричиною цього є скорочення діалогу українських владних інститутів зі своїми західними партнерами. Більш детально картину контексту повідомлень можна побачити на діаграмах 4 та 5.

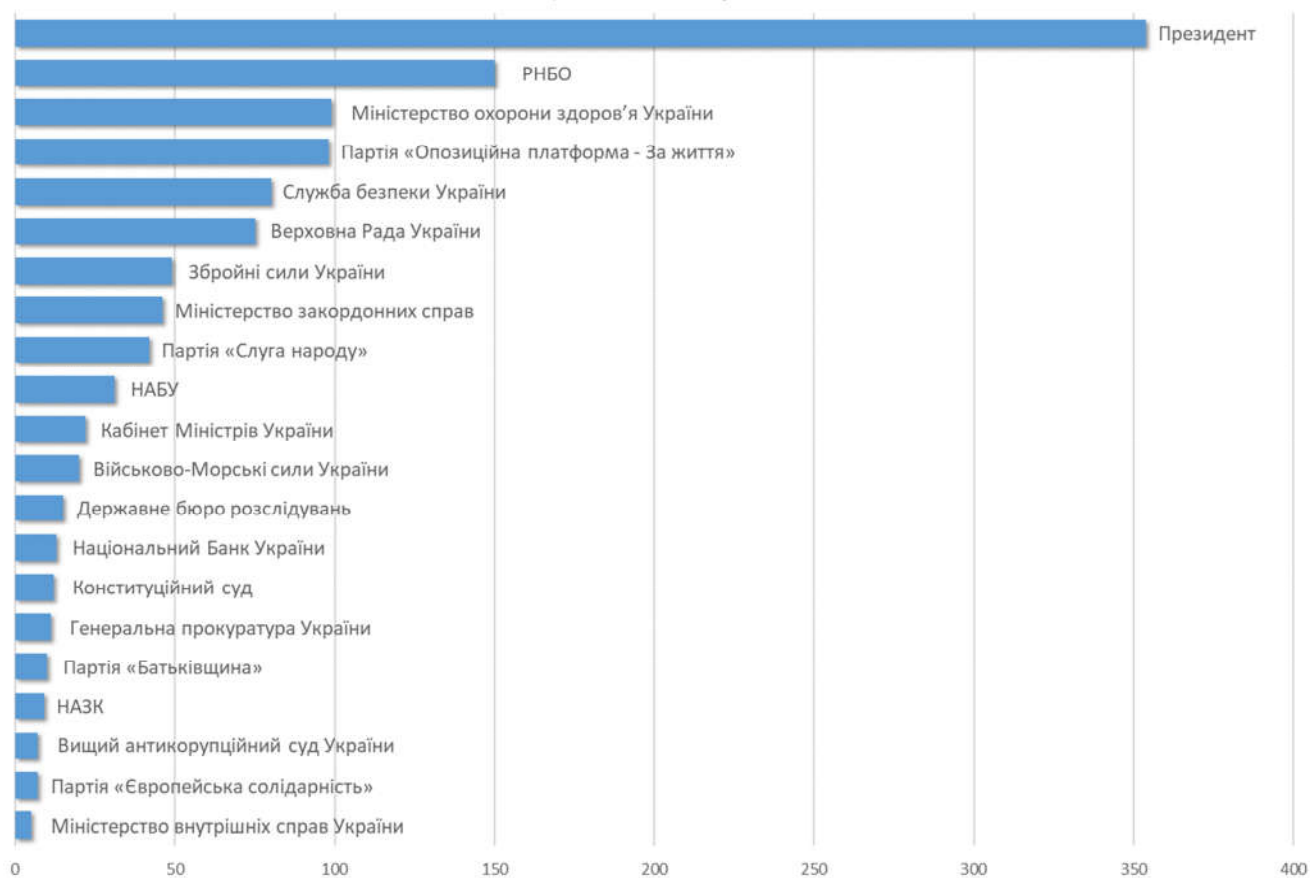
Діаграма 4. Контекст повідомлень

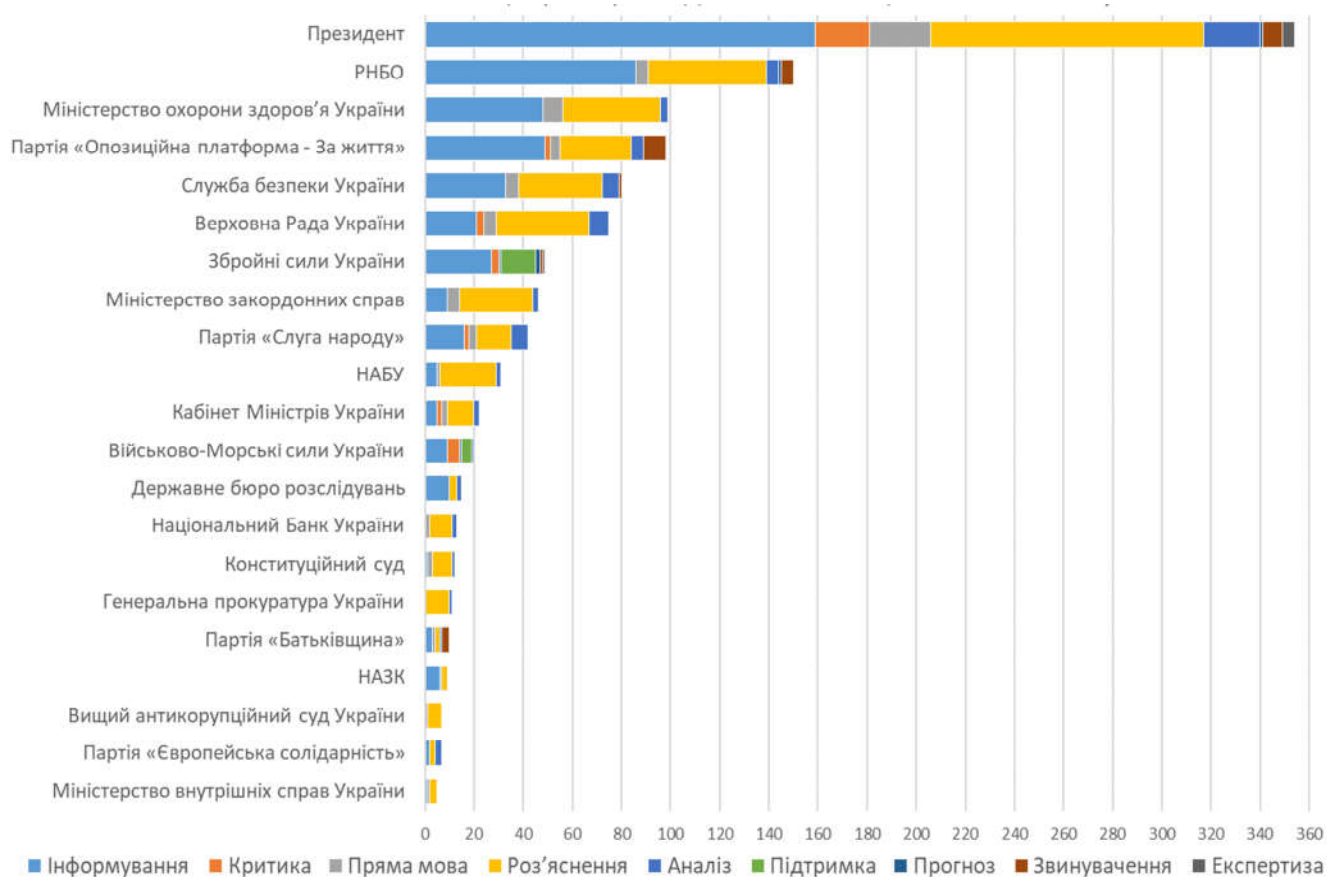
Діаграма 5. Контекст повідомлень за країнами світу

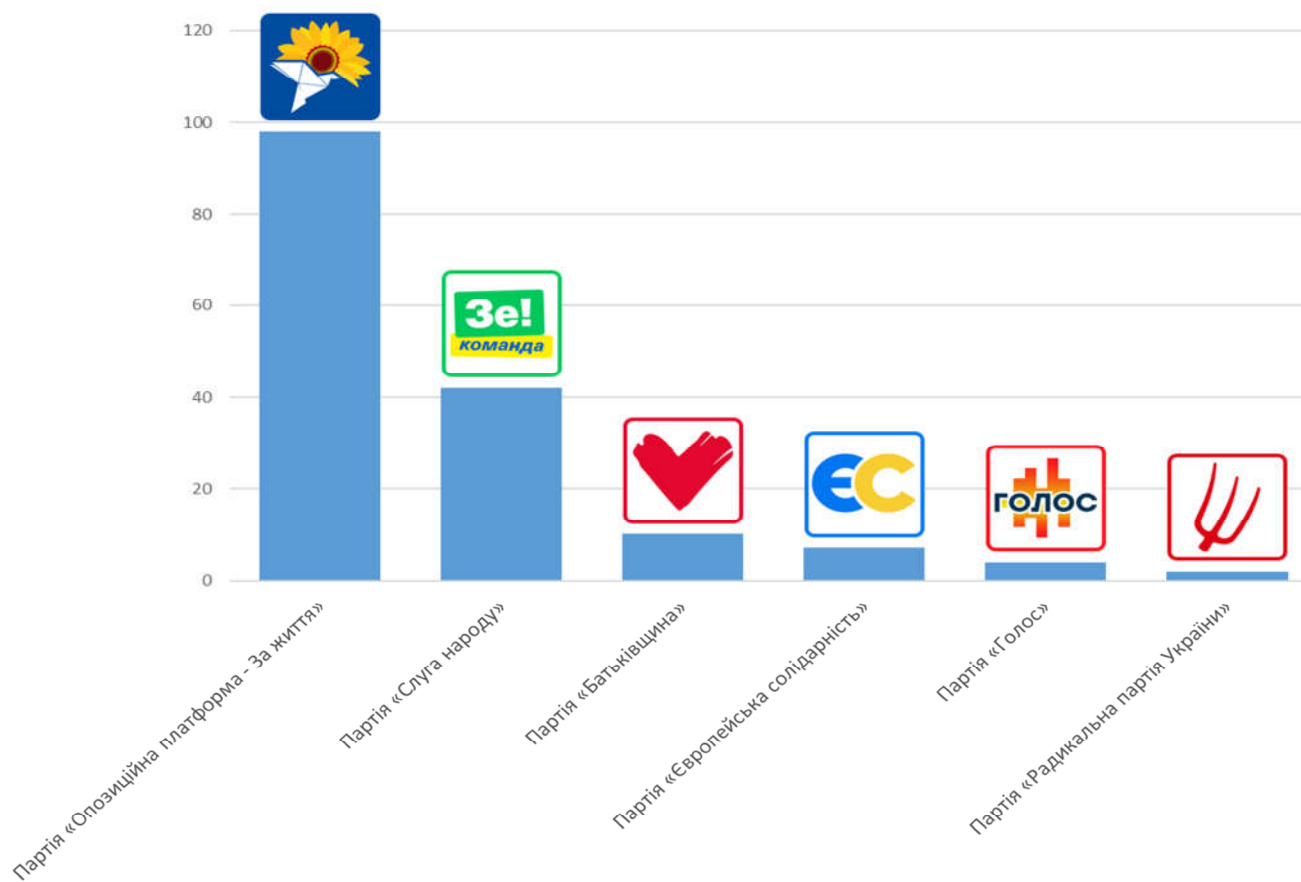
Діаграма 6. Інтенції (мета публікації)

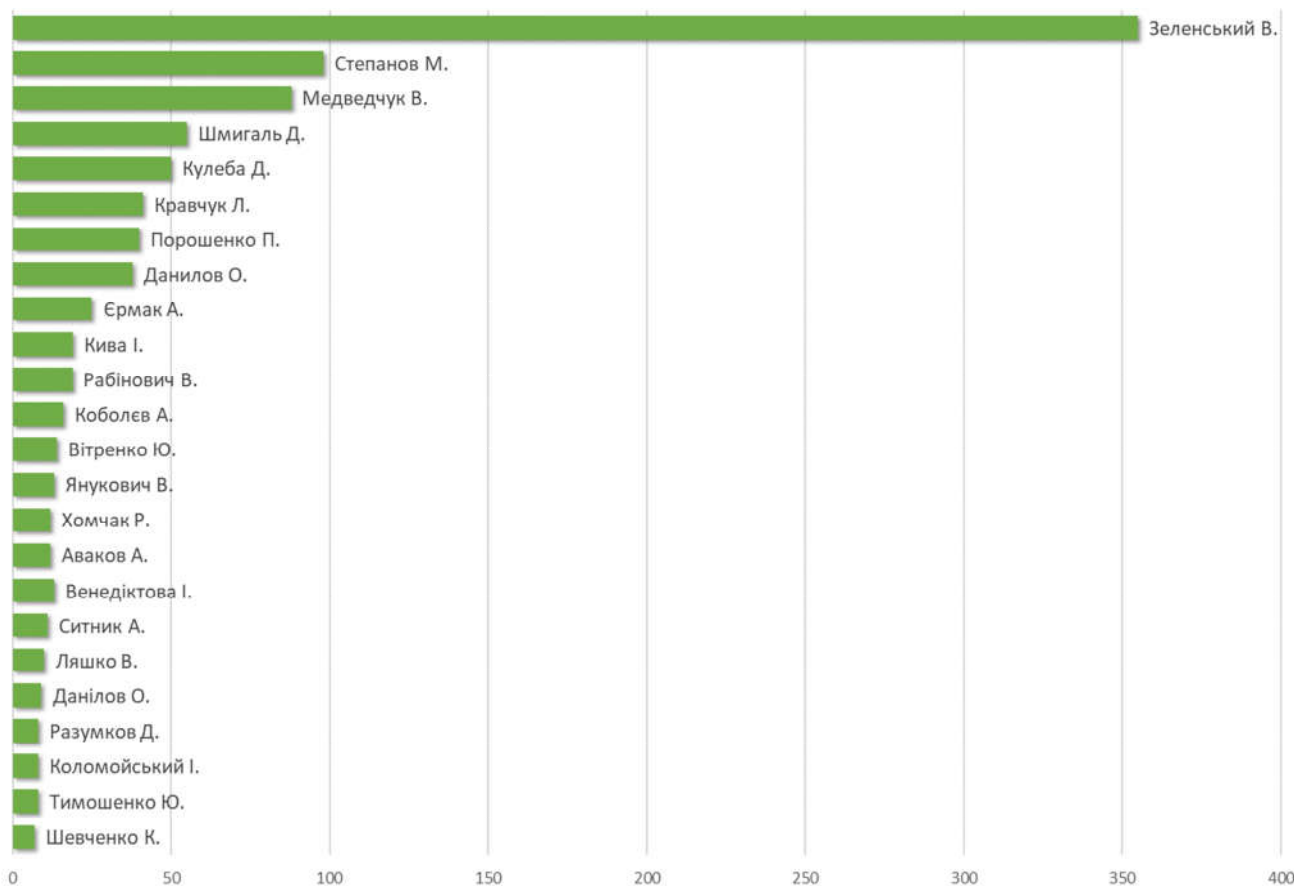
Діаграма 7. Соціальні інститути

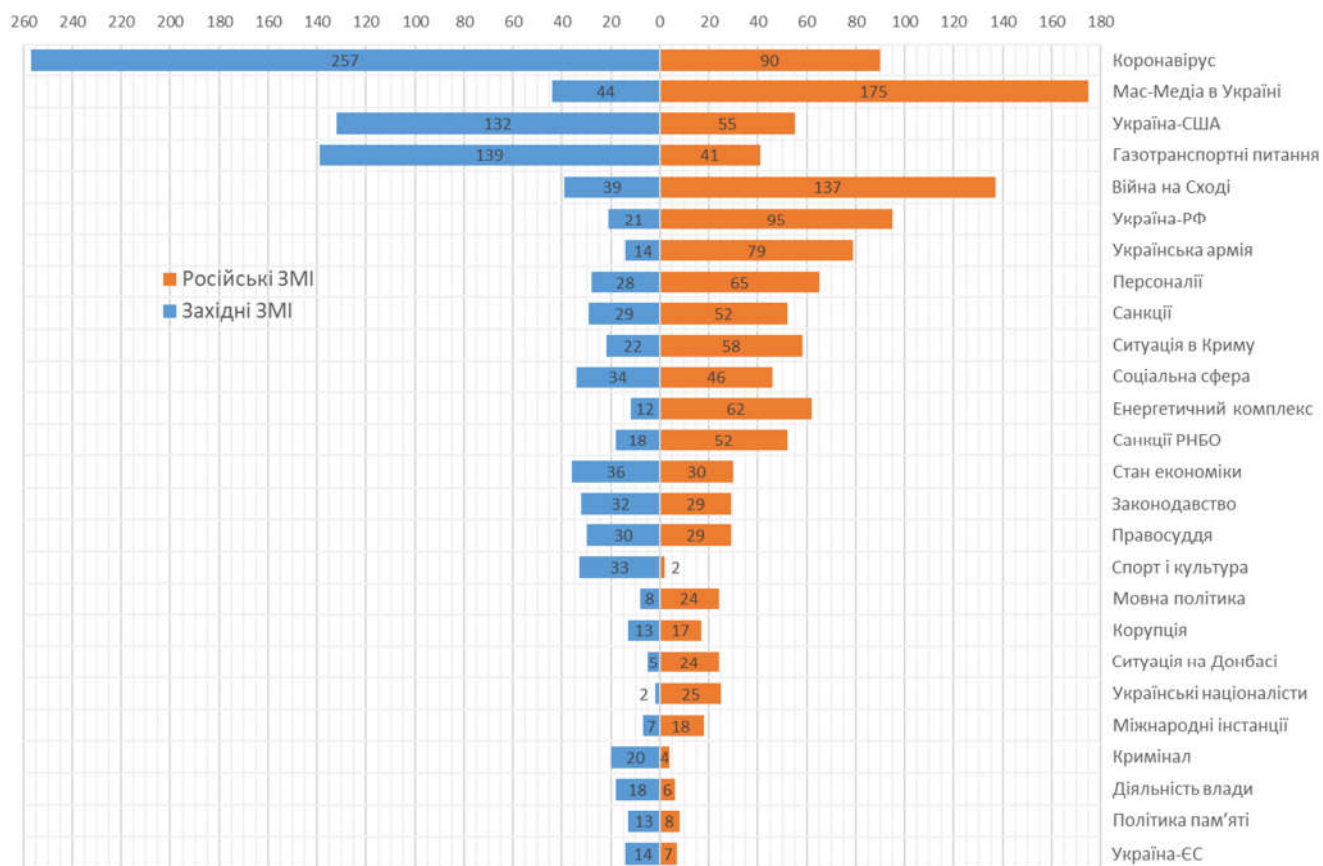
Діаграма 8. Іntenція (мета) повідомлень за соціальними інститутами

Діаграма 9. Згадувані партії

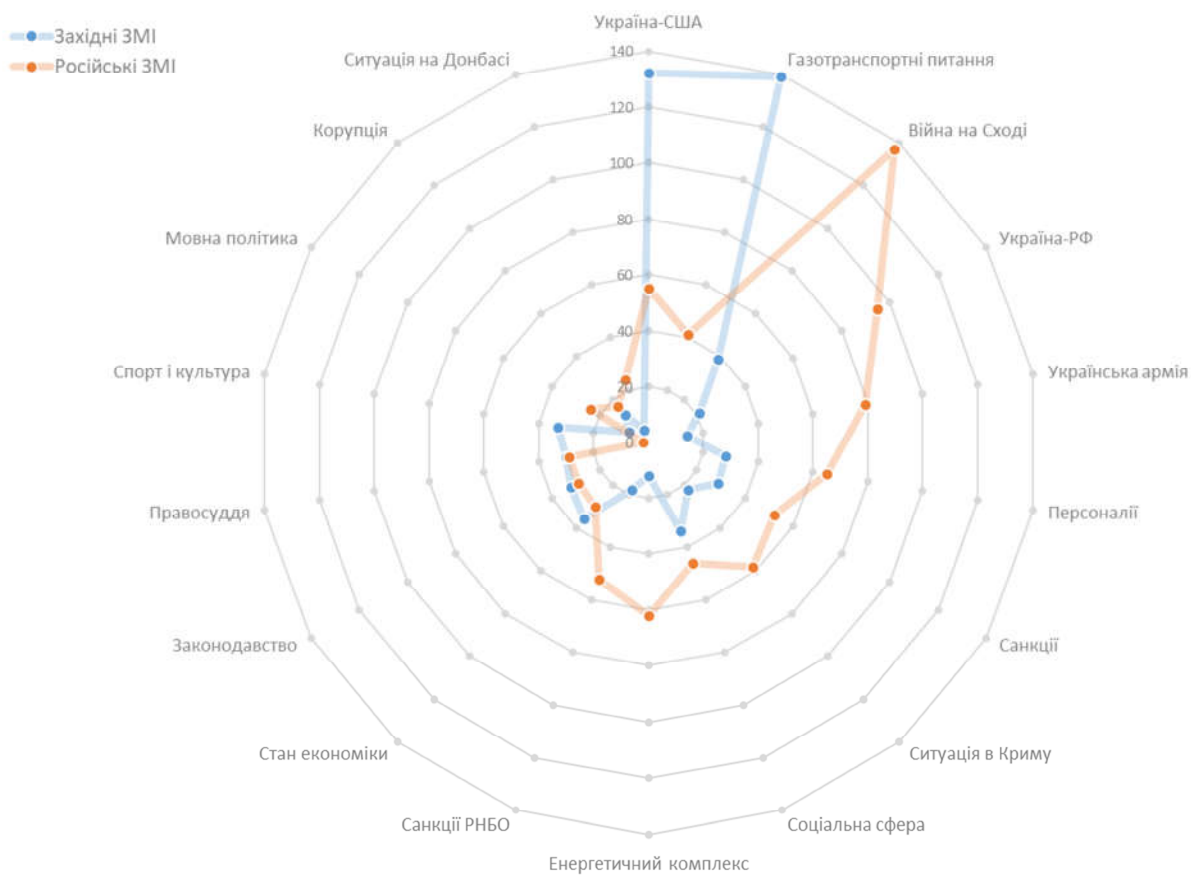
Діаграма 10. Персоналії

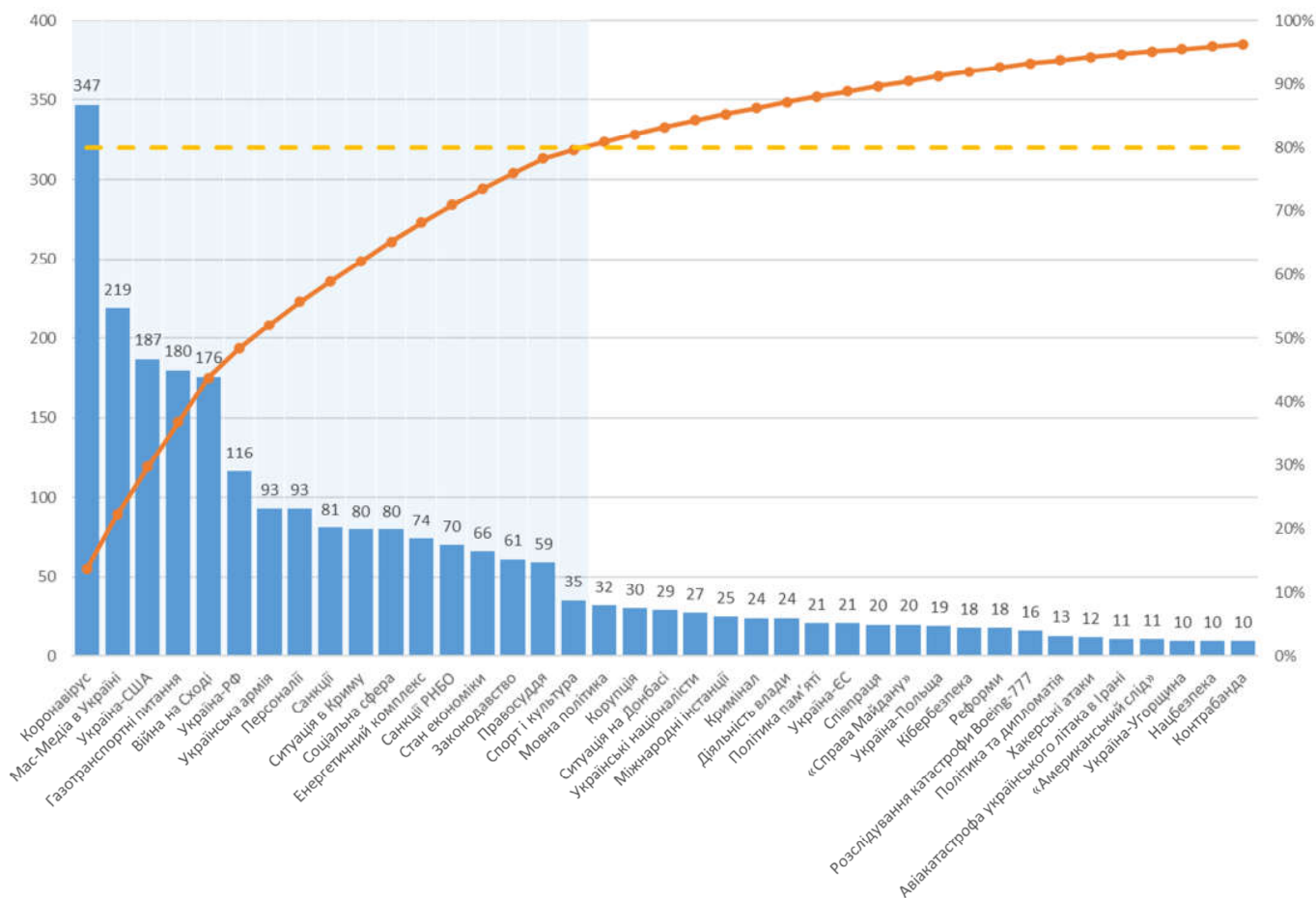
Діаграма 11. Найбільш згадувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ

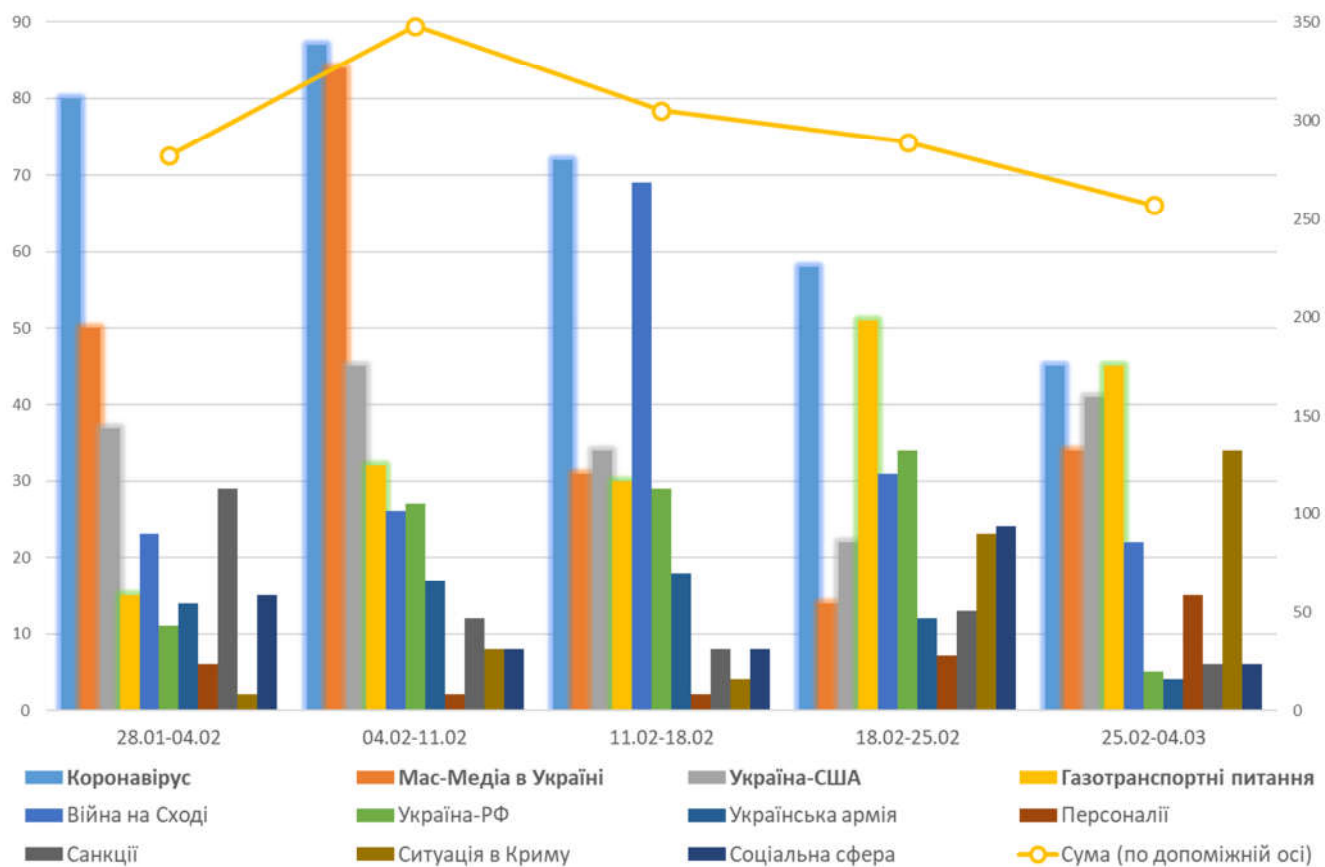
Діаграма 12. Найбільш згадувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ

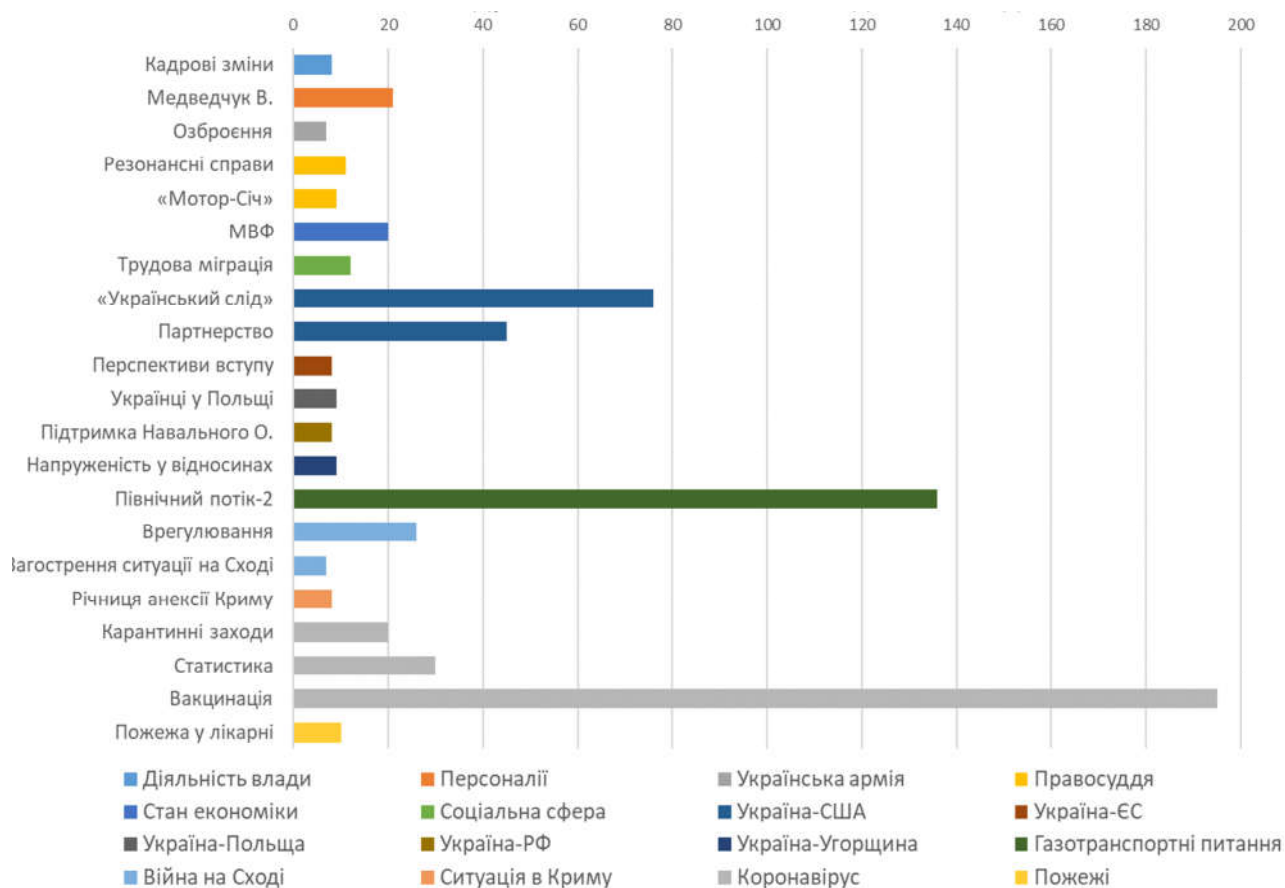
Діаграма 13. Масштабовані показники тегів, що не мають високих значень

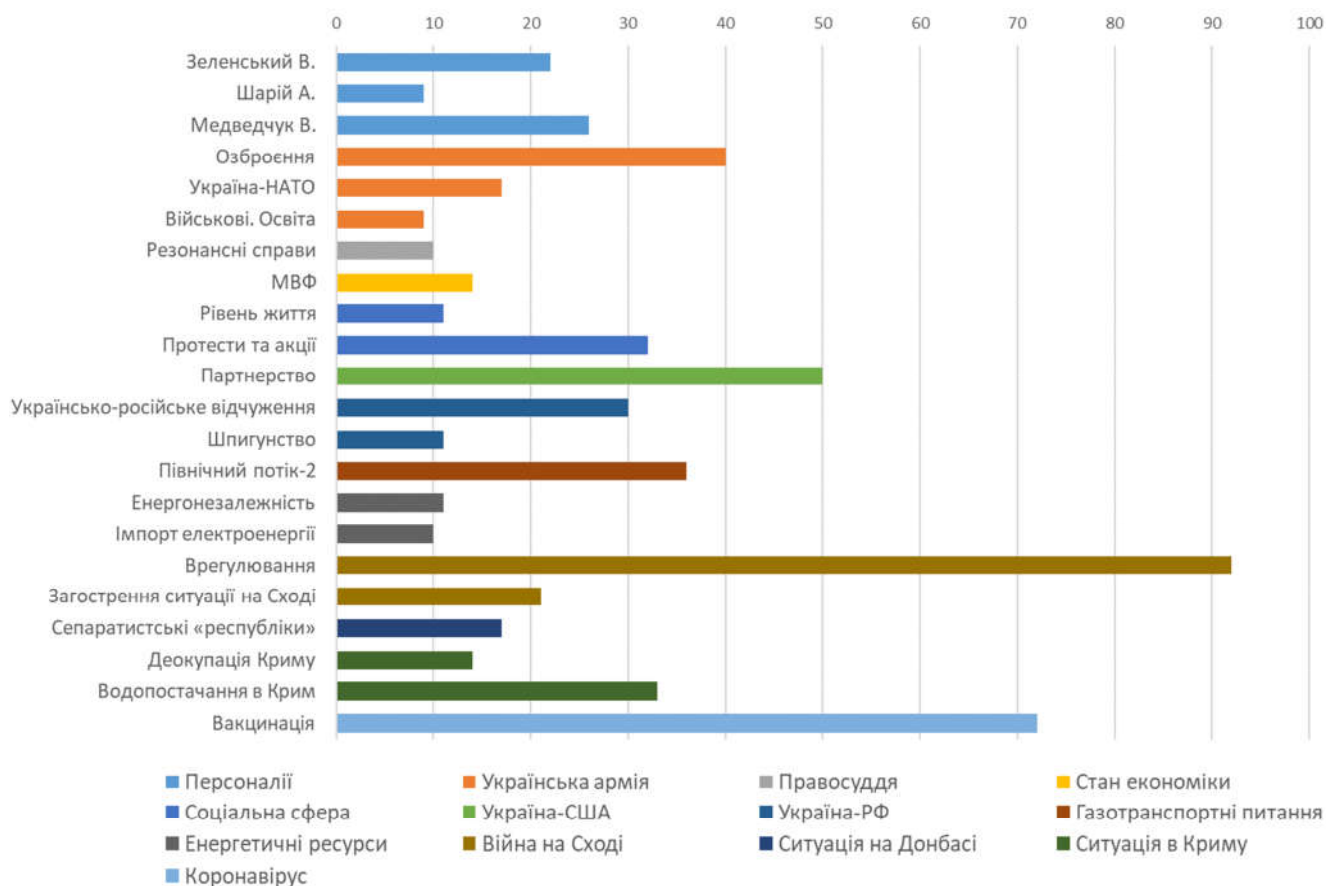
Діаграма 14. Найбільш топові тематичні теги, що формують 80 % інформаційного простору (діаграма Парето)

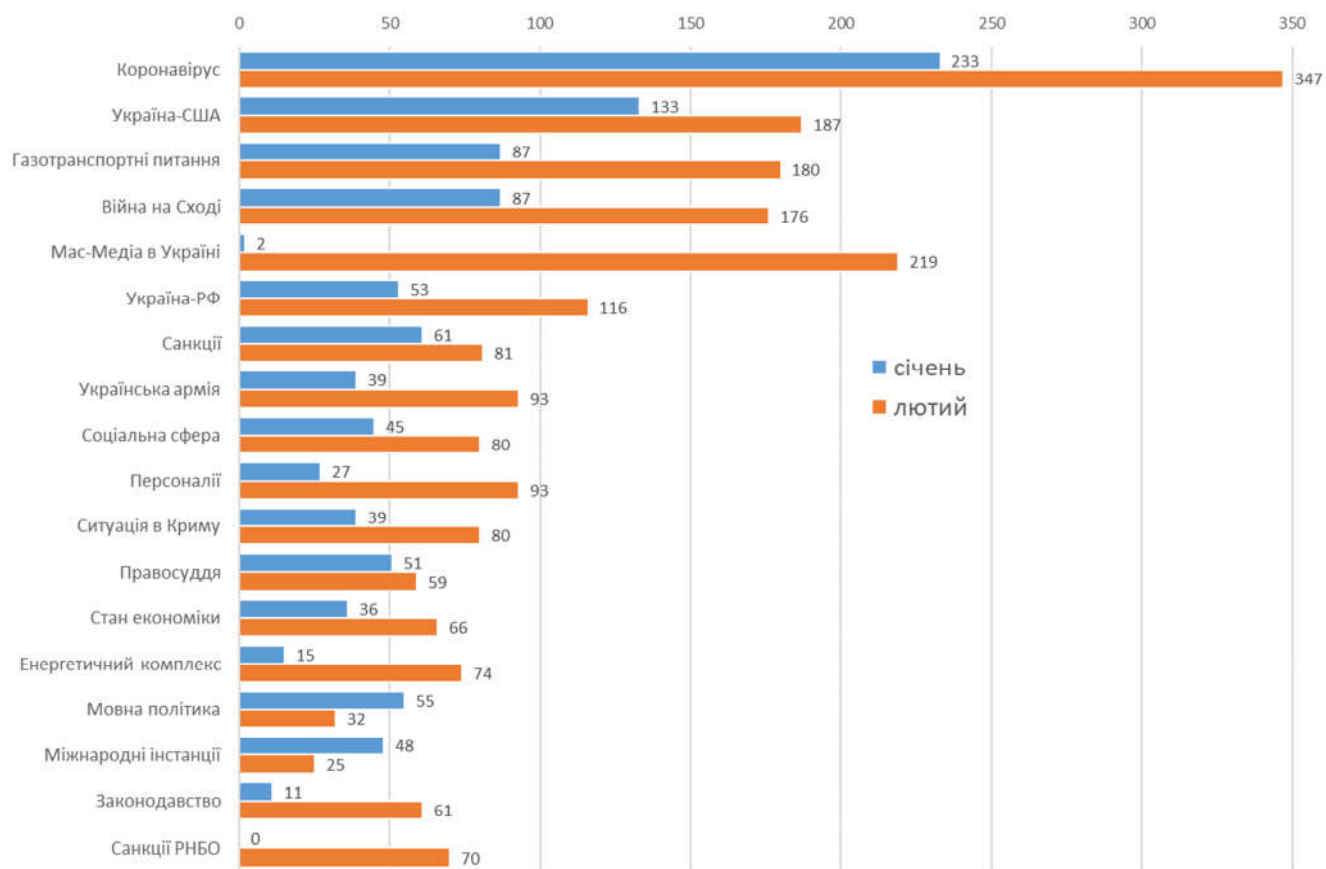
Діаграма 15. Динаміка найбільш топових тематичних тегів

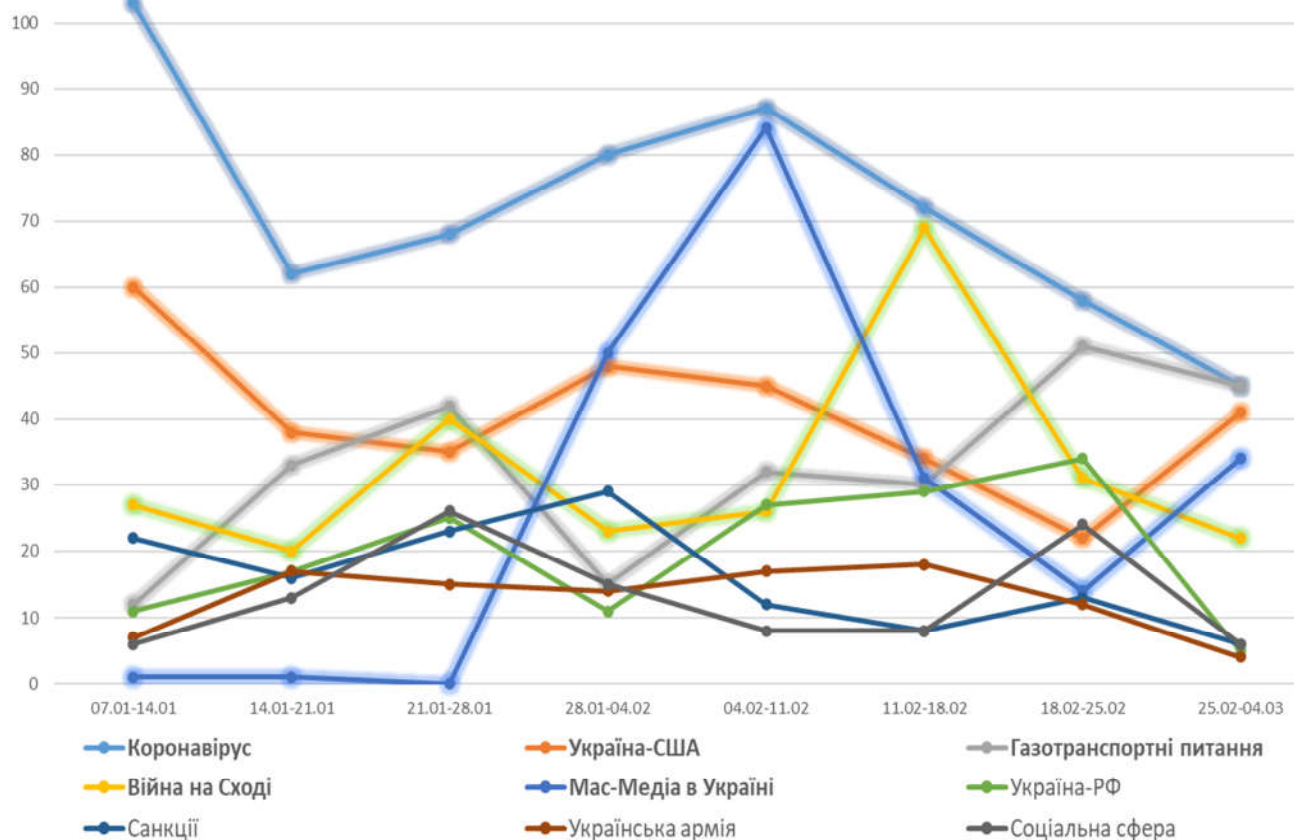
Діаграма 16. Найбільш згадувані тематичні теги та їх підтеги в західних ЗМІ

Діаграма 17. Найбільш згадувані тематичні теги та їх підтеги в російських ЗМІ

Діаграма 18. Порівняння кількості повідомлень найбільш топових тематичних тегів за січень – лютий

Діаграма 19. Динаміка найбільш топових тематичних тегів за січень – лютий

Реферативний огляд найбільш значимих публікацій

Суспільно-політичні процеси

Останнє гучне міжнародне інтерв'ю Президента України В. Зеленського викликало низку проблем удома. В епізоді *Axios* на НВО, який вийшов в ефір 31 січня, Зеленський обговорював з кореспондентом Дж. Своном про все, починаючи від нещодавнього штурму Капітолію у Вашингтоні, до амбіцій України щодо євроатлантичної інтеграції. Тон і зміст коментарів Зеленського залишили багатьох сумнівом щодо якості його підготовки та невпевненості в його поглядах на деякі ключові події сучасної української історії. Однією з основних тем, обговорених під час інтерв'ю, були стосунки України із США та очікування Зеленського щодо майбутньої адміністрації Байдена. На запитання, що він хотів би сказати президенту Байдену, Зеленський відповів, що запитав би: «Президенте, чому ми все ще не в НАТО?». Це можна розглядати як законне запитання в контексті широко розрекламованих прагнень України до членства в НАТО, які з 2019 р. закріплені в українській Конституції. Однак, це виглядає недипломатично, і передчасно. Детальніше на сторінках у статті *Zelenskyu's Axios interview raises questions in Ukraine* (Інтерв'ю Зеленського *Axios* викликало безліч запитань в Україні) 02.02.2021 р.

COVID-19, без сумніву, є одним з найбільших глобальних викликів двадцять першого століття. Однак ця безпрецедентна криза може також запропонувати срібну підкладку. За минулий рік, коли більша частина світу була заблокована, пандемія стала рушійною силою для розвитку Інтернет-технологій та цифрової взаємодії. Як нація, яка вже переживала історичну трансформацію до потрясінь 2020 р., Україна була в авангарді цього процесу, і останні заходи, спрямовані на боротьбу з коронавірусом, сприяли прискоренню цифрової революції в країні. У вересні 2019 р. в Україні було створено Міністерство цифрової трансформації. Як впливає з назви, основною метою міністерства є побудова цифрової держави. Незважаючи на надзвичайно складні обставини півтора року з моменту створення Міністерства, вдалося досягти значного прогресу. З 2019 р. Україна стала першою країною у світі, яка запровадила електронні паспорти. Ми є четвертою європейською країною, яка пропонує цифрові водійські посвідчення, і в даний час ми можемо похвалитися найшвидшим процесом онлайн-реєстрації бізнесу у світі всього за п'ятнадцять хвилин. Про це у матеріалі *Covid crisis accelerates Ukraine's digital revolution* (Криза Covid прискорює цифрову революцію в Україні) 10.02.2021 р. видання Atlantic Council.

Президент України В. Зеленський очолює рейтинг довіри до політиків попри той факт, що йому не довіряє більше половини українців. Про це свідчать результати опитування «Україна на карантині: моніторинг суспільних настроїв», проведеного соціологічною групою «Рейтинг», опубліковані у середу, 10 лютого. За даними «Рейтингу», Зеленському не довіряють 58% опитаних. Водночас він досі має найбільший рейтинг довіри – 38 %, детальніше у публікації *Володимир Зеленському не довіряє більше половини українців - опитування* від 10.02.2021 видання Deutsche Welle.

Для боротьби з тіньовою зайнятістю український уряд запроваджує «презумпцію трудових відносин». Як вважають експерти, лазівка для роботи «по-чорному» стане менше, однак тиску на бізнес може побільшати, застерігають критики. Відповідно до законопроекту, для констатації

трудових відносин наявність щонайменше трьох критеріїв із семи, серед яких: робота виконується за дорученням та під контролем роботодавця на певній посаді за фахом; робота не вимагає конкретного визначеного результату, обсяг робіт за певний період часу чітко не встановлений; наявність наданого роботодавцем робочого місця з дотриманням встановлених ним правил внутрішнього трудового розпорядку; надання роботодавцем обладнання чи інструментів; систематична виплата зарплати; встановлення роботодавцем тривалості робочого часу та часу відпочинку; відшкодування поїздок та інших фінансових витрат, пов'язаних з виконанням роботи. Експерти побоюються, що під три з перелічених семи критеріїв може підпадати дуже багато різних видів трудових відносин, не всі з яких є класичною найманою працею. Детальніше, *Чи поборє «презумпція винуватості» нелегальну працю в Україні?* 12.02.2021 р. від Deutsche Welle.

Зеленський обіцяв роздати всім великим інвесторам по інвестняні. І. Коломойському з Г. Боголюбовим дісталася І. Венедіктова. Саме вона на цей момент захищає їх та їхні «інвестиції» у США. Другий місяць генпрокурорка України І. Венедіктова блокує вручення підозр у справі про виведення грошей із Приватбанку його колишніми власниками. Цього часу вистачило, щоб юристи І. Коломойського та Г. Боголюбова перейшли в наступ та розпочали судитися зі США, обвинувативши їх в експропріації інвестицій громадян України в американську комерційну нерухомість. Підстава позову — відсутність будь-яких пред'явлених обвинувачень проти Коломойського та Боголюбова в Україні. Про це у статті *Інвестняня для Коломойського* 12.02.2021 р. газети «Українське слово».

В недавньому інтерв'ю Axios на НВО, Президент України В. Зеленський, сказав, що хотів би запитати президента США Джо Байдена: «Чому Україна все ще не входить до НАТО?». Питання президента Зеленського викликало багато дискусій і в підсумку охопило широку аудиторію. Чому, справді, Україна не входить до НАТО? Сучасна Україна є не лише одержувачем цінних паперів, але й донором у своєму регіоні. Вже майже 7 років Україна успішно протидіє російській агресії, захищаючи не лише себе, а й ширший регіон між Балтійським та Чорним морями. Україна накопичила безцінний досвід стримування військової агресії та дезінформації в інформаційному просторі. Здається, ці фактори роблять Україну сильним кандидатом у члени НАТО. Детальніше у статті *Why is Ukraine still not in NATO?* (Чому Україна досі не входить до НАТО?) 16.02.2021 р. видання Atlantic Council.

Україна вже місяць живе в умовах дії нових положень закону «Про забезпечення функціонування української мови як державного», відповідно до яких вся сфера послуг обслуговується українською мовою. Згідно з новими правилами, з клієнтом можна спілкуватися тільки державною мовою, і, як і очікувалося, цей перехід не усім дався легко. Співробітники української сфери послуг розповіли «Газеті.Ру» про свою роботу за новими правилами, про це у статті *«Меня это жутко бесит»: как Украина перешла на мову* 16.02.2021 р.

Протягом 2020 р. кількість жителів України скоротилася на 314062 людини – до 41,59 млн. Про це свідчать оприлюднені у четвер, 18 лютого, оціночні дані Державної служби статистики. Кількість смертей в Україні значно перевищує кількість новонароджених – 48 дітей на 100 померлих. Минулого року скорочення населення відбувалося переважно з природних причин – померло 616835 людей, а число новонароджених становило 293457. Міграція за кордон слабо

впливала на чисельність населення – за рік емігрували лише 9316 українців. Докладніше про дані Держстату у матеріалі *Населення України у 2020 році скоротилося на 314 тисяч осіб - Держстат* 18.02.2021 р. опрелюдненого Deutsche Welle.

Президент України В. Зеленський вирішив показати себе жорстким лідером, і ввів санкції проти глави найбільшої опозиційної партії, його дружини і ряду російських компаній. А як інакше, адже йде війна за європейські цінності, внутрішній ворог не дримає, і Джо Байден не дзвонить. Чим продовжиться цей напад волюнтаризму сьогодні сказати не так вже складно – доки Зеленський уживається в нову роль і розучує текст, його радники проштовхують в Раду новий закон про ЗМІ, що дозволяє їх конфіскувати і позбавити журналістів права на роботу. Розлогіше у статті *Зе, це не Європа* від 23.02.2021 р.

Завдяки новій законодавчій базі, яка краще відповідає міжнародним стандартам та передовій практиці, українці зможуть приймати рішення з питань національного значення шляхом проведення національних референдумів. Нещодавнє прийняття нового Закону про національний референдум заповнює дворічний законодавчий вакуум, створений у квітні 2018 р., коли попередній, дуже критикований закон референдуму часів экс-президента В. Януковича був мудро визнаний неконституційним. Новий український Закон про національний референдум є більш демократичним, ніж його попередник. Це не дозволяє приймати закони чи законодавчі акти на референдумі, на відміну від попереднього закону. Натомість він фактично блокує будь-які спроби, наприклад, Президента України, підписувати закони в обхід парламенту. Це важливий захист у сучасній демократичній державі, яка прагне дотримуватись розподілу влади між законодавчою, виконавчою та судовою владою. Детальніше, *Ukraine adopts new and improved referendum law* (Україна приймає новий та вдосконалений закон про референдум) від 18.02.2021 р. опубліковано на сторінках Atlantic Council.

Поки бізнес у всьому світі підраховує збитки, що були завдані безпрецедентними викликами кризи COVID, ІТ-сектор України продовжує рухатись вгору. Нещодавно оприлюднені щорічні показники української ІТ-галузі підкреслюють її світові показники. За економічними даними Національного банку України, в 2020 р. український експорт ІТ зріс на 20,4%. Це збільшення на 853 млн дол. США. Сильні показники ІТ-галузі спричинили загальну тенденцію до зниження в інших регіонах української економіки. За останніми оцінками Національного банку, ВВП України в 2020 р. зменшився на 4,4% після чотирьох років поспіль зростання. Тим часом загальний експорт країни впав на 4,6%. Виходячи з цих останніх цифр, українська ІТ-галузь зараз становить 8,3% від загального обсягу експорту. Це робить ІТ-сектор одним із ключових двигунів, що рухають українську економіку, і за своєю важливістю наближає його як ніколи до традиційних важких ваг, таких як сільське господарство та металургія. Розлогіше у публікації видання Atlantic Council, *Ukraine's booming IT sector defies the coronavirus crisis* (Інтенсивно розвивається ІТ-сектор в Україні кидає виклик кризі коронавірусу) від 22.02.2021 р.

Процедуру і умови проведення конкурсів на зайняття державних посад в Україні удосконалили ще 2016 р. З того часу, за новими правилами, викладеними в затвердженому урядом порядку проведення конкурсів, на посади держслужби призначали «за заслуги» – претендентів зі знаннями законодавства, української мови, діловодства, з управлінськими навичками та досвідом

роботи визначали за результатами конкурсів. Утім, у вересні 2019 р. нова влада оголосила про перезавантаження, спростивши, зокрема, порядок прийняття на держслужбу. А у квітні 2020 р. конкурси держслужбовців взагалі зупинили «з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, викликані коронавірусом». Обіцяли, що захід матиме тимчасовий характер задля забезпечення роботи держапарату в умовах карантину, а самі конкурси проведуть уже після завершення дії карантину. Схема запровадження цієї норми реалізувалась через закон, яким парламентарі внесли зміни в закон про бюджет, а вже на його основі ухвалив рішення уряд і вніс зміни до свого порядку. І от, минуло десять місяців після зупинки конкурсів, весняний карантин уже закінчився, а конкурси для держслужбовців досі не поновили. Уже майже рік в Україні держслужбовців призначають «вручну». Верховна Рада двічі не змогла відновити конкурси для чиновників, оскільки В. Зеленський ветеує депутатські ініціативи. Чому? Про це у статті *Як державна служба України опинилася в заручниках політиків* від 23.02.2021 видання Deutsche Welle.

Рідко коли президент падав так швидко і так круто на користь свого електорату, як В. Зеленський в Україні. Менш ніж через два роки після його тріумфальної перемоги над діючим президентом П. Порошенком опитування показують, що лише п'ята частина українців проголосувала б за Зеленського під час першого голосування. За даними відомого інституту, половина респондентів заявили, що хочуть, щоб Зеленський негайно подав у відставку та провів дострокові президентські вибори. Це також має дати Заходу підставу для роздумів. Звичайно, швидке розчарування своїми політиками є ознакою української політики. У 2019 р. багато українців хотіли повірити обіцянці колишнього коміка Зеленського, що він може швидко закінчити війну з Росією на сході України. Про це у статті німецького видання *SZ.de Korrupt wie eh und je* (Корумпований як ніколи) опублікованій 25.02.2021 р.

Цього тижня тисячі людей вийшли на вулиці міст по всій Україні на знак протесту проти семирічного вироку, винесеного 23 лютого одеським судом активісту С. Стерненку. Офіційно Стерненко потрапив до тюрми за викрадення місцевого політика у 2015 р. Однак критики заявляють, що на нього націлено за проукраїнську активізм та антикорупційну позицію. Для багатьох українців його справа відображає ширші занепокоєння щодо передбачуваної політизації системи правосуддя країни та постійного впливу прокремлівських діячів в політичному істеблішменті України. Стерненко був у зоні громадськості протягом ряду років і часто викликав суперечки. Спочатку він прославився на посаді керівника Одеського відділення ультраправої націоналістичної групи «Правий сектор» і брав активну участь у зусиллях щодо запобігання захопленню Кремлем портового міста Чорного моря навесні 2014 року на початковому етапі гібридній війні проти України. «*Ukrainians protest “political justice” over activist jailing*» (Українці протестують проти «політичної справедливості» через тюрми активістів) 25.02.2021 р. Atlantic Council

Covid-19 в Україні

Україна нарешті уклала свій перший значний контракт на вакцину проти Covid-19. Хоча ці новини є приводом для святкування, проте є ряд проблем у процедурах закупівель медикаментів українським Міністерством охорони здоров'я. Офіс президента В. Зеленського, нещодавно оголосив угоду з Індійським інститутом сироватки на 12 мільйонів доз вакцини Novavax. Перші

партії надійдуть десь у лютому, що дозволить Україні розпочати свою довгоочікувану кампанію щеплення. Разом із попереднім контрактом Sinovac на 1,9 млн доз та відносно невеликою партією вакцин Pfizer / BioNTech, які також очікуються в лютому, нинішні угоди забезпечать вакцинами близько 7 млн українців, що становить трохи менше 20% населення. Про ситуацію з вакцинами від коронавірусної інфекції у публікації *Ukraine signs vaccine deal but delays highlight urgent need for healthcare reform* (Україна підписала угоду про вакцину, але затримки підкреслюють нагальну потребу в реформі охорони здоров'я) від 09.02.2021 р.

Поширення коронавірусу в Україні вже давно вийшло з-під контролю. Згідно з офіційною статистикою, від початку пандемії на COVID-19 в Україні захворіло та одужало трохи більше одного мільйона людей. Це приблизно три відсотки від загальної кількості населення країни. Однак, з'явилися дослідження, в яких припускається, що коронавірусну хворобу перенесла вже половина жителів України, детальніше у статті *Коронавірус: майже кожен другий українець уже перехворів на COVID-19?* 10.02.2021 р. видання Deutsche Welle.

77 відсотків опитаних українців заявили, що вони не задоволені тим, як уряд протидіє поширенню коронавірусу. Про це свідчать результати нового глобального дослідження Міжнародної асоціації Gallup щодо ставлення населення різних країн до викликаного COVID-19 кризи. Результати дослідження, яке в Україні проводив Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва разом із Київським міжнародним інститутом соціології, були оприлюднені у п'ятницю, 12 лютого. 45 % респондентів «категорично не згодні» із твердженням, що уряд добре справляється з коронавірусом, 32 % заявили, що не згодні з ним, 18 % сказали, що згодні, і лише три % – що «абсолютно згодні». Дані опитування у матеріалі *Українці найменше у світі задоволені боротьбою уряду з COVID-19 - опитування* 12.02.2021 опубліковані Deutsche Welle.

Британський журнал The Lancet опублікував черговий аналіз даних у щодо вакцинації населення. Згідно з опублікованими матеріалами, показники продажів вакцин показують, що багаті країни, в яких проживає близько 16 % населення світу, забезпечили 70 % наявної кількості вакцин, у той же час, бідніші країни мають величезні труднощі з отриманням вакцин та розподілом їх серед населення. Автори дослідження пишуть, що пандемія не може закінчитися до тих пір, поки не буде доступна вакцина у всьому світі. Ініціатива ВООЗ «Ковакс» мала надати полегшення. Очікується, що від цього виграють 92 бідніші країни, включаючи Україну, Молдову, Грузію та Боснію та Герцеговину. Детальніше, *Ungerechte Impfstoffverteilung könnte die Pandemie verlängern* (Невідповідний розподіл вакцини може продовжити пандемію) 13.02.2021 р. видання ZEIT.

Міністр охорони здоров'я України, М. Степанов, може втратити посаду через зрив обіцяного старту вакцинації від COVID – 19. За експертною оцінкою, це питання так чи інакше контролює офіс президента, а крайнім в провалі вакцинації може бути М. Степанов. Докладніше про ситуацію із вакцинацією в Україні у публікації *«Жесткое указание американцев»: кто виноват в провале вакцинации на Украине* 18.02.2021 р.

Санкції РНБО України

Чим би не завершилася історія з забороною телеканалів, президента В. Зеленського буде важко звинувачувати в симпатіях до В. Медведчука і В. Путіна. Він завдав відчутного удару «руському миру» в Україні, вважає С. Руденко. В. Зеленський, посилаючись на рішення Ради нацбезпеки і оборони (РНБО), на 5 років заборонив роботу трьох українських телеканалів – ZIK, NewsOne та «112 Україна», де-юре вони належать депутату Ради Т. Козаку, де-факто ці ЗМІ контролює кум президента Росії В. Медведчук. Свої дії Зеленський пояснив боротьбою з антиукраїнською пропагандою, яку фінансує Москва. З цього випливає, що президент України кинув виклик не Козаку і Медведчуку, а безпосередньо Володимиру Путіну. Докладніше, у статті *Коментар: Володимир Зеленський кинув виклик Володимиру Путіну* 03.02.2021 р. опублікованій Deutsche Welle.

Президент України В. Зеленський своїм указом 2 лютого санкціонував та фактично заблокував три українські телеканали, пов'язані з Кремлем. Телеканали NewsOne, 112 та Zik офіційно належать українському депутату Т. Козаку, але, як вважають, вони контролюються В. Медведчуком, найближчим союзником президента Росії В. Путіна в Україні. Козак і Медведчук є членами прокремлівської партії «Опозиційна платформа за життя». Рішення про блокування каналів говорили як про найсміливіший крок Зеленського у боротьбі проти російської агресії. Тривала гібридна війна Росії, в значній мірі, покладається на дезінформацію, що змушує багатьох стверджувати, що три цільові телеканали становлять ризик національній безпеці. Тим не менше, також є побоювання, що цей радикальний захід підриває прихильність України до свободи слова в той час, коли майбутнє молодій демократії в країні залишається далеко не впевненим. Про це у статті *Ukraine strikes back against Russian infowar with ban on Kremlin-linked TV channels* (Україна завдає удару у відповідь проти російської інформаційної війни, заборонивши телеканали, пов'язані з Кремлем) 03.02.2021 р., видання Atlantic Council.

В Україні заборонили ефірне мовлення 3-х новинних телеканалів – «112 Україна», NewsOne і ZIK. Напередодні Президент країни В. Зеленський підписав указ про введення санкцій на п'ять років проти цих компаній і їх власника, опозиційного депутата Т. Козака. Представники телеканалів назвали таке рішення «політичною розправою над неугодами ЗМІ». Санкції передбачають також блокування активів, обмеження торгових операцій і заборону передавати свої права на об'єкти інтелектуальної власності іншим особам. Наглядові органи України визнали, що дії компаній були спрямовані «на формування позитивного образу В. Путіна і держави-агресора». Про що говорить подібне рішення Зеленського? І якими будуть його наслідки? Про це публікації *«Для Украины это просто политическое землетрясение»* від 03.02.2021 р.

Президент України В. Зеленський, 2 лютого закрити три пов'язані з Кремлем телеканали, що було описано владою Києва як серйозний удар у боротьбі з агресією Росії проти України. Рішення викликало бурхливі дискусії в Україні щодо правильного балансу між міркуваннями національної безпеки та свободою слова. Вважається, що всі закриті телеканали давно розглядаються як платформи для обміну повідомленнями з Кремлем в інформаційному просторі України. Детальний аналіз у статті *Analysis: Ukraine bans Kremlin-linked TV channels* (Аналіз: Україна забороняє пов'язані з Кремлем телеканали) 05.02.2021 р. видання Atlantic Council.

В Україні припинили мовлення відразу три опозиційні телеканали – ZIK, NewsOne і «112 Україна». У них анульовані ліцензії, їм заборонено користуватися українськими радіочастотами. Усі три телеканали пов'язані з лідером партії «Опозиційна платформа – За життя» (ОПЗЖ) В. Медведчуком. Взагалі-то закрити телеканал на Україні не так-то просто. Рішення було знайдене оригінальне і абсолютно антиконституційне. Просто Рада національної безпеки і оборони (РНБО) раптом узяла і ввела персональні санкції відносно депутата Верховної Ради від ОПЗЖ Т. Козака, якому формально належить медіахолдинг. А Президент В. Зеленський підписав відповідний указ. Слід сказати, що зробити такий нетривіальний хід не наважився свого часу навіть П. Порошенко. Чому ж Зеленський пішов на це і яка гра йде у нього за спиною? Свою версію подій МК виклав політолог С. Заворотний у статті *Политолог раскрыл суть политики США на Украине: закрепит русофобский формат* від 06.02.2021 р.

На думку політолога, реакція на закриття владою України трьох опозиційних телеканалів – 112, NewsOne і ZIK, стала найважливішим тестом на подвійні стандарти: як відносно західних держав, так і відносно українських політиків, журналістів і людей, що називають себе «представниками громадянського суспільства». Серед провідних держав Заходу тест на подвійні стандарти не пройшли США і Великобританія. Що стосується російської влади, то у них тепер з'явиться універсальна відповідь на випадок, якщо МЗС Великобританії або Держдепартамент США стануть пред'являти їм претензії в області свободи ЗМІ. Лондон і Вашингтон втратили моральне право міркувати на цю тему. Далі автор аналізує висловлювання на цю тему нібито близьких до журналістики М. Найєма і Д. Гордона, докладніше у статті *«Сегодняшняя Украина живет в какой-то своей системе координат»* від 09.02.2021 р.

Останні події на Україні, пов'язані з припиненням мовлення декількох телевізійних каналів і кризою Конституційного суду, притягнули увагу і підтвердили думку, що країна не здолала зону турбулентності у своєму розвитку. Впадає у вічі, що усі ці події проходять на тлі зниження рейтингів українського президента і його політичної партії. При уважнішому розгляді очевидною стає швидше системна криза української політичної системи, яка і породжує регулярні потрясіння в країні. Слід сказати, що така ситуація з рейтингом українського президента і його політичної сили не може не дивувати на тлі їх провальної політики, яку можна спостерігати за останні два роки. Населення України продовжує вражати безмежно фантастичним терпінням відносно абсолютно безвідповідальних політиків. В той же час потрібно пам'ятати, що на Україні стабільність і стійкість політичної системи в першу чергу залежить від консенсусу фінансово-промислових груп (олігархів) і ключових зовнішніх гравців, з якими пов'язаний Київ. Тут необхідно визнати, що В. Зеленський і його оточення зуміли домовитися. Зрозуміло, що Україна стала соціальною державою, правда, тільки для олігархів, а не для простого народу. Але це стало запорукою стабільності Зеленського як президента, якого особливо ніхто і скидати не хоче. Про це у публікації *Продолжение сериала* від 10.02.2021 р.

Після того, як в Україні указом Президента В. Зеленського було заблоковано мовлення трьох опозиційних телеканалів, місцеві націоналісти активізували свої зусилля із боротьби з неугодами журналістами. В рядах радикалів вже закликають скласти списки «зрадників», а також інших опозиційних ЗМІ. На думку експертів, цю ситуацію влади могли використати, щоб відвернути увагу націоналістично налагоджених жителів України. Навіщо Зеленський знову встав на сторону

радикалів, розбиралася «Газета.Ру» «Додавим гнид»: радикалы взяли за «неправильные» СМИ на Украине.

Україна нарешті має шанс створити потужну службу контррозвідки та пролити радянські стандарти старого КДБ. Нещодавно український парламент прийняв перше читання законопроекту про реформування Служби безпеки України, відомого як СБУ. Це важливий крок у зусиллях з перетворення СБУ на сучасну службу безпеки, яка керується західними демократичними стандартами. Цей процес багато в чому зобов'язаний Конгресу США. У 2019 році Конгрес проголосував за умову половини американської оборонної допомоги Україні щодо прийняття законопроекту про національну оборону, який заклав основу для майбутньої реформи служби безпеки. У 2021 році США виділять 250 мільйонів доларів на український оборонний сектор. Якщо ці гроші зумовлені реальною реформою служби безпеки, це може змінити ситуацію не лише для внутрішніх правоохоронних органів, але й у боротьбі України проти Росії. Сучасна служба безпеки для України повинна мати справу виключно з контррозвідкою, антитероризмом, захистом державної таємниці та протидією підривному режиму. СБУ не повинна брати участь у жодних операціях зовнішньої розвідки, оскільки це робить Служба зовнішньої розвідки, яка підпорядковується безпосередньо українському президентові. *Why Ukraine sanctioned Putin's ally Medvedchuk* (Чому Україна санкціонувала союзника Путіна Медведчука) 26.02.2021 р. Atlantic Council.

Соціально-економічні процеси

Україна є восьмою країною у світі за потужністю атомної електростанції. Зараз країна перебуває в процесі ремонту, модернізації та пошуку нових технологій для задоволення потреб у електроенергії. Однак зосередження уваги на управлінні та прозорості все ще необхідне для того, щоб мати безпечний, ефективний та публічно вигідний сектор атомної енергетики. Ядерна енергетика почала активно та суттєво розвиватися у другій половині 20 ст. Цей бум був зумовлений головним чином динамізмом, який відчувається в усіх галузях промисловості, що базується на великій кількості робочої сили та величезних потребах у електроенергії. Проте на початку 21 ст. цей сектор почав занепадати. Сьогодні конкуренція в енергетичному секторі сприяє тому, що енергетичні ринки розвиваються дуже стрімко, а Енергетичний комплекс стає більш доступними. Детальніше, у статті *A renewed focus on Ukraine's nuclear power sector* (Поновлений акцент на атомній енергетиці України) New Eastern Europe від 03.02.2021 р.

Протягом кількох місяців вищі українські чиновники заявляли, що український уряд зробив все, що вимагав Міжнародний валютний фонд (МВФ). Інвестиційні банки та брокерські фірми, які продають українські облігації, весело просували ці заяви. Вони припустили, що Україна отримає наступний транш МВФ протягом першого кварталу 2021 р., або найпізніше, у наступні місяці. На жаль, ця щаслива розмова завжди була відірвана від реальності. Про це та ін. у публікації *IMF puts Ukraine on pause over corruption concerns* (МВФ ставить Україну в паузу з приводу корупційних питань) 16.02.2021 р. видання Atlantic Council.

Україна опинилася в скрутному становищі після провалу переговорів з МВФ по новому кредитному траншу, який країна повинна була отримати ще минулого року. Фонд виставив 8 умов

для отримання коштів, частина з яких Києву виконати дуже складно, пишуть ЗМІ. При цьому відсутність угоди б'є по економіці України і рейтингу влади. Складною ж для Києва залишається вимога припинити стримувати ціни на енергоресурси. Підвищення комунальних тарифів раніше вже спровокувало в столиці протести. Проблеми України з МВФ пов'язані не лише з регулюванням тарифів і іншими питаннями, вважає глава Українського інституту аналізу і менеджменту політики Р. Бортник, передусім вони виникли із-за невизначеності нової адміністрації США відносно України і її керівництва. Детальніше у статті *Долги покروют долгами: как Украина проживет без денег МВФ* від 15.02.2021 р.

Український нафтогазовий гігант «Нафтогаз» представив свою стратегію розвитку до 2025 р., визначивши необхідність досягнення вуглецевого нейтралітету як одне із трьох своїх довгострокових завдань. Це бачення, і, зокрема, заявлена зацікавленість компанії у реалізації проектів, узгоджених із зеленими цілями ЄС, має розпочати настільки необхідну внутрішню дискусію щодо варіантів України та того, як вони зможуть вписатись у поштовхи Європи до чистого нульового викиду до 2050 р. До цього часу зовнішні пріоритети України були зосереджені на збереженні своєї ролі ключового транзитного маршруту російського газу. Про стратегію розвитку «Нафтогазу» у статті *Ukraine can play key role in Europe's energy Green Deal* (Україна може відігравати ключову роль в енергетичному Зеленому курсі Європи) 20.02.2021 р. видання Atlantic Council.

Українська армія

Поточний стан військово-морських сил України, як і усій армії, залишає бажати кращого. Для зміни ситуації запланована закупівля декількох десятків бойових одиниць зарубіжного виробництва – усіх основних класів, від моторних човнів до корветів. Проте невідомо, чи вдасться виконати такі плани і змінити стан справ. Автор вважає, що наявні плани командування виглядають, як мінімум, неоднозначно або навіть сумнівно. Вони дійсно можуть привести до істотного оновлення ВМС України і наростити їх можливості. Проте їх виконання стане надмірним навантаженням на військовий бюджет. Зате у вигідному становищі виявляються зарубіжні партнери – вони дістають можливість завантажити свої виробничі потужності новими замовленнями і непогано заробити на дружню країну. Докладніше, у публікації *«Военного обозрения» Дружба за деньги: иностранные корабли и катера для ВМС Украины* від 15.02.2021 р.

На сторінках «Военного обозрения» у публікації *Украинские «Сапсаны» представляют существенную угрозу для С-300ПМ1 и С-400 со штатным боекомплектом* від 24.02.2021 р. автор аналізує інформацію про відновлення Держпідприємством «Конструкторське бюро «Південне» завершальної фази розробки перспективного ракетного комплексу «Сапсан», також відомого під експортною назвою «Гром-2» на етапі проектування «аравійської модифікації» ОТРК. Особливу актуальність, пише автор, набуває детальний аналіз географії застосування, а також передбачуваних електродинамічних і льотно-технічних параметрів оперативно-тактичних балістичних ракет «Сапсан» для подальшого вироблення найбільш ефективних заходів протидії новій загрозі за допомогою зенітно-ракетних засобів військової ППО і Повітряно-космічних сил Росії.

Міжнародні процеси/зв'язки

У ці непрості часи глобальної невизначеності європейське сусідство Росії стало ареною напруженої конкуренції між Заходом та його противником. Останній апокаліптичний дискурс навколо пандемії COVID-19 погіршується внаслідок зростаючого конфлікту між ліберальною глобалізацією та альтернативним баченням світу, що відстоюється Росією та Китаєм. Це відбувається під час чергової кризи капіталізму та соціальних та економічних змін у всьому світі. Загалом, Росія хотіла б, щоб її новий прагматичний підхід призвів до більшого впливу саме в її європейському сусідстві. Він також сподівається контролювати долю своїх сусідів через усі конфлікти в регіоні. Росія намагається скористатися розколеними ідентичностями пострадянських держав, очевидними економічними потребами та зростаючим розумінням особливої геополітичної ролі цих країн. Водночас Кремль готовий швидко рухатися, якщо цього вимагають події в регіоні. Детальніше про політику Росії щодо України у аналітичному матеріалі *Russia's 2021 strategy in its European neighbourhood: The Kremlin's vision and 'the game of games'* (Російська стратегія 2021 року в її європейському сусідстві: бачення Кремля та «ігрова гра») 01.02.2021 р. на сторінках видання New Eastern Europe.

США є одним із ключових іноземних партнерів України та одним з основних постачальників значної політичної, економічної та військової допомоги. З моменту агресії Росії в 2014 р. США є твердим прихильником як словом, так і ділом суверенітету, територіальної цілісності та безпеки України, а також здійснення демократичних реформ. Про це постійно згадується в основних стратегічних національних документах України, включаючи найновішу Стратегію національної безпеки, прийняту в 2020 р., де відносинам із США було надано особливий статус. Тим не менше, двосторонній діалог зазнав краху в 2019 р, коли Україна була втягнута в центр внутрішньополітичної битви США. Детальніше у статті *Whither US-Ukraine relations during a Biden presidency?* (Куди відносини між США та Україною під час президентства Байдена?) видання New Eastern Europe від 03.02.2021 р.

Політичні перетворення, які відбулися у другій половині 2020 р., матимуть довгострокові наслідки для демократичного розвитку Молдови, Грузії та України, про це йдеться у публікації *2020's electoral lessons: Moldova, Georgia and Ukraine* (Уроки виборів 2020 року: Молдова, Грузія та Україна) надрукованій виданням New Eastern Europe 03.02.2021 р. Недавні вибори в цих країнах засвідчили, що позитивних демократичних змін важко досягти, але все ще дуже можливі. Навіть незважаючи на те, що олігархи зберігають значну частину своєї влади, політичні прибульці, громадянське суспільство та діаспора перетворюються на ключових гравців, які похитують статус-кво. Кожен з них зробив якісні кроки вперед, залишивши позаду більш олігархічно-центричні правила гри.

Українські компанії вперше з березня 2020 р. відновили імпорту електроенергії з Росії. Згідно з оприлюдненими на сайті «Укренерго» результатами добового аукціону 1 лютого, закупівлю почала здійснювати компанія «ОНК-ГРУП». Крім того, доступ до перетину «Росія-Україна» з 1 по 28 лютого викупили компанії «НЕК» та «Стімекс». Усі ці компанії є невеликими трейдерами і належать невідомим широкому загалу людям. Однак уже сам факт імпорту електроенергії з Росії викликав дискусії в суспільстві. Зокрема, п'ятий президент України П. Порошенко вважає, що

закупівля електроенергії в Росії загрожує національній безпеці. DW розпитала експертів, чому це відбувається та які наслідки це може мати для української енергосистеми, з'ясувала, які ризики несе такий імпорту, і чи потрібно Україні взагалі закуповувати електроенергію в її північного сусіда. Детальніше у публікації *Відновлення імпорту струму з Росії: хто, навіщо та які наслідки* 05.02.2021 р.

За словами прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС), 26 лютого 2014 р. вважається датою початку міжнародного збройного конфлікту між Україною та Російською Федерацією в Криму. Цього дня перед Верховною Радою Криму в Сімферополі спалахнули жорстокі сутички, де тисячам кримських татар та інших прихильників територіальної цілісності України виступили тисячі тих, хто підтримав приєднання Криму до Російської Федерації. Двоє людей загинули, ще кілька постраждали. Про це у публікації *Russia's collective punishment of the Crimean Tatars is a war crime* (Російське колективне покарання кримських татар є військовим злочином) 05.02.2021 р. видання Atlantic Council.

На даний момент Європа має дві основні проблеми з Росією: засудження О. Навального та «Північний потік-2». Обидві справи слід розглядати окремо. Проект «Північний потік-2» стартував у 2015 р. і, через рік після анексії Криму, коли В. Путін різними способами намагався розділити та послабити Україну, для цього була заплановано послаблення основних шляхів експорту російського газу через Україну. Труби Турецького потоку в Чорному морі та «Північний потік -2» у Балтійському морі – два маршрути до одного пункту призначення. «Турецький потік» частково відкритий, а «Північному потоку-2» все ще бракує понад 100 км трубопроводу. Багато людей побоюються, що Росія може використати нові трубопроводи в обхід України, а потім буде шантажувати її. Санкції США вже сьогодні блокують завершення будівництва газопроводу. Докладніше у статті *Nord-Stream-Sanktionen helfen Nawalny nicht* 05.02.2021 р. видання ZEIT.

Докази того, що дії Росії грубо шкодять європейським інтересам і порушують міжнародні стандарти поведінки, є очевидними. Призупинення будівництва газопроводу «Північний потік-2» змусить Росію пом'якшити свою агресивну зовнішню політику щодо Європи та США, зокрема піти на поступки Україні, відмовитися від кібератак, політичних вбивств та втручання у вибори. Про це на сторінках видання *Wyborcza* у статті *Jeśli Berlin nie zmieni podejścia, Nord Stream 2 zagrozi jedności UE i relacjom z USA* (Якщо Берлін не змінить свій підхід, «Північний потік-2» загрожує єдності ЄС та відносинам із США) 08.02.2021 р.

Відносини між Європейським Союзом і Росією впали в кризу через принизливий візит глави закордонних справ ЄС Й. Боррелла на початку лютого до Москви. Під час свого візиту Боррелл дізнався із соціальних мереж, що Москва висилає трьох дипломатів-членів ЄС. Потім він пасивно стояв поруч, тоді як його кремлівський колега С. Лавров відхиляв Євросоюз як «ненадійного партнера». Неповажні та недоброзичливі дії Москви тепер, здається, не дали чиновникам ЄС великого вибору, окрім як визнати, що в найближчому майбутньому відносин не буде. Це заморожування двосторонніх відносин створює значні можливості для України. Детальніше про це у аналітиці *Rising EU-Russia tensions are good news for Ukraine* (Зростання напруженості між ЄС та Росією є гарною новиною для України) 11.02.2021 р. представленої Atlantic Council.

Недавня увага до націоналістичних та імперіалістичних заяв Навального змусила багатьох українців згадати старе політичне прислів'я, яке говорить: «Російський лібералізм закінчується на кордоні з Україною». Історично склалося так, що багато російських політиків та інтелектуалів відстоювали демократію та особисті свободи для російського народу, водночас демонструючи значно менш дозвольне ставлення до прав і свобод націй, розташованих у традиційних для Росії імперських центрах. Українські підозри не обмежуються лише Навальним. Можна зустріти подібне ставлення українців до більшості, якщо не до всієї російської опозиції. Ці побоювання є історично виправданими і цілком зрозумілими. Тим не менше, законним українським сумнівам щодо Навального не слід дозволяти приховувати потенційно вигідні наслідки для України від його все більшої присутності в російській політиці. *Alexei Navalny is a Russian nationalist but he may still be good news for Ukraine* (Олексій Навальний – російський націоналіст, але він все ще може бути гарною новиною для України) 18.02.2021 р. Atlantic Council

Безліч німецьких активістів та політиків рішуче критикують санкції проти «Північного потоку-2» як «брудну угоду», яку тоді Вашингтон, на щастя, відхилив. Інцидент також відображає довготривале (і, можливо, навмисне) непорозуміння з боку апологетів Берлінського проекту, які, здається, не можуть зрозуміти, що американські заперечення проти проекту ніколи не стосувались меркантильного прагнення до продажу СПГ, але представляють саме те, що Байден сказав у MSC: підтримка України та нагальна потреба у вирішенні стратегічної корупції Росії в Європі. Команда Байдена також повинна пам'ятати, що лише невеликий сегмент континенту навіть підтримує «Північний потік-2». Ця підтримка обмежена невеликою частиною німецької та австрійської ділових спільнот, які історично зацікавлені у глибших зв'язках з російськими державними підприємствами. *Biden must freeze Putin's pipeline and prevent this "bad deal for Europe"* (Байден повинен заморозити трубопровід Путіна і запобігти цій «поганій угоді для Європи») 25.02.2021 р. Atlantic Council.

Російсько-українське протистояння

Служби безпеки та розвідки України боролися з проблемами репутації ще з часів незалежності. Протягом раннього пострадянського періоду СБУ та СЗР діяли приблизно з тим самим менталітетом, що і КДБ під час холодної війни, головним противником якого був Захід. Однак цього вже давно немає. У роки після революції Євромайдану 2014 р. в спецслужбах країни відбувся запізнілий процес українізації. Ця трансформація продемонструвалась нещодавно, коли СЗР України представила «Білу книгу 2021», що аналізує сучасні міжнародні загрози безпеці України. Ця нова публікація є важливим моментом в історії спільноти безпеки України. Служба зовнішньої розвідки країни вперше публічно публікує інформацію про подробиці небезпек, які стоять перед Україною. Докладніше, у статті *Ukraine embraces openness with new report on Russian hybrid warfare challenges* (Україна відкрито відкриває новий звіт про виклики російській гібридній війні) 01.02.2021 р. опублікованій на сторінках Atlantic Council.

Тривале прагнення України притягнути Росію до відповідальності отримало значний поштовх 14 січня, коли Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) постановив, що скарги України на порушення російських прав людини в окупованому Криму «частково прийнятні». Суд визнав,

що Росія здійснювала «ефективний контроль» над Кримом та Севастополем з 27 лютого 2014 р. В рамках міжнародного права ефективний територіальний контроль несе відповідальність за захист прав людини, тому Росія може нести відповідальність, якщо її визнають винною в порушенні Європейської конвенції з прав людини. Розлогіше у публікації *Ukraine scores court victory in long quest for justice over Russia's Crimean crimes* (Україна здобула перемогу у суді в довгих пошуках справедливості над кримськими злочинами в Росії) 04.02.2021 р. видання Atlantic Council.

Окуповані території

Росія виділила кошти на вирішення проблеми водопостачання в анексованому Криму, відрізаному від води материкової України, як варіант – опріснення морської води. Скільки це коштуватиме та чи реально в умовах санкцій? Для вирішення проблеми, Уряд Росії, виділив 48 мільярдів рублів (17,8 млрд. грн). DW обговорювала дане питання з німецькими експертами. Докладніше у публікації *Опріснення води в Криму: скільки це коштуватиме Росії* від 03.02.2021 р.

Міністерство України з питань реінтеграції Криму і Донбасу опублікувало законопроект по поверненню «окупованих територій» під контроль Києва. Автор аналізує цей документ, який вже привів до скандалу, тому що буквально кожен його пункт суперечить Мінським угодам. Одним з найсенсаційніших положень став пункт про те, що Росія повинна передати Україні усе майно Чорноморського флоту, розташоване в Криму. На другому місці по скандальності виявилися «міжнародні адміністрації» на території окремих районів Донецької і Луганської обл. Розлогіше у публікації *Україна решила передать ДНР и ЛНР новым властям* від 08.02.21 р.

Хоча найсхідніший регіон України, що складається з Донецької та Луганської обл. (в даний час зруйнований війною після російської гібридної агресії), заслужив репутацію одного з найбільш євроскептичних районів країни, його світогляд проти ЄС не слід сприймати як належне. Дані, зібрані Центром стійкого миру та демократичного розвитку (SeeD), свідчать про те, що за останні кілька років відбулися важливі зміни та коливання. Згідно з дослідженням, стає ясно, що частина жителів Донбасу не розглядає вибір між ЄС та Євразійським економічним союзом (ЄАЕС) як взаємовиключний. У той же час, дані показали, що ці варіанти політики серед місцевого населення можуть різко змінитися за дуже короткий проміжок часу. Традиційно українські соціологи поділяли респондентів на три окремі групи. Сюди входять люди, які підтримують інтеграцію до ЄС, ті, хто підтримує тіснішу інтеграцію з Росією, та нейтральний табір. Ця третя група вважає, що Україна повинна бути самодостатньою та прокладати свій шлях. Результати дослідження опубліковано в аналітичному матеріалі *Attitudes to European integration in Donbas: countering the myth of a 'pro-Russian' region* (Ставлення до європейської інтеграції на Донбасі: протидія міфу про «проросійський» регіон) 12.02.2021 р. видання New Eastern Europe.

Економічний спад переважає в «сепаратистських» республіках Луганськ та Донецьк, організованих Росією. Половина довоєнного населення втекла з регіону, там не вистачає ліків та грошей, а гібридна війна триває.. Київ може щонайбільше фіксувати символічні перемоги на міжнародному рівні. 11 грудня головний прокурор Міжнародного кримінального суду ООН у Гаазі заявила, що вона має достатньо доказів для відкриття офіційного розслідування військових

злочинів на сході України та в Криму. 14 січня Європейський суд з прав людини прийняв скарги України на насильницьку окупацію Криму Росією. Однак ці розслідування не мають практичного значення на місці. 30 грудня 2020 р. президент Росії В. Путін вніс зміни до кримінального кодексу, щоб ще більше ускладнити кримчанам критику окупації Москви та незаконної анексії. Зокрема, кримські татари зазнають переслідувань, арештів та політичних процесів. Кримська правозахисна група налічує 109 політичних в'язнів. Близько 28 000 жителів Криму були незаконно призвані на службу до російської армії. Українська Гельсінська спілка з прав людини повідомила в середині січня про посилення індоктринації та мілітаризації навіть серед школярів. Про боротьбу України за непідконтрольні території на міжнародному рівні у статті *Verheerte Landschaften* (Розбитий пейзаж) від 16.02.2021 р.

Шосту річницю підписання мінських угод по Донбасу, воюючі сторони відмітили новим обстрілом і звинуваченнями один одного в нагнітанні обстановки. На думку оглядача «Коммерсант» М. Юсіна, мінський процес знаходиться зараз в стані клінічної смерті, і шанси на мирне політичне врегулювання зменшуються з кожним днем. Оглядач, у статті *«Ситуация представляется почти безнадежной»* від 16.02.2021 аналізує перспективи врегулювання ситуації на Донбасі та робить висновок, що мінський процес зайшов у безвихідь і що позиції Києва і Москви, без яких не може бути ніякого врегулювання, діаметрально протилежні. Головна проблема в тому, що українська влада не хоче виконувати мінські угоди в тому вигляді, в якому вони були погоджені, і наполягають на змінах, причому принципівих. Основна умова українців – змінити черговість пунктів, прописаних в мінських домовленостях так, щоб спочатку Київ відновив контроль над державним кордоном, а тільки потім на території нинішніх ДНР і ЛНР відбулися вибори. Редагувати їх, міняти черговість неприпустимо. У цих умовах, природно, немає ніякого сенсу проводити новий саміт «четвірки». Тим українцям, пише далі автор, хто схиляється до силового сценарію і вірить в легку перемогу, варто було б все-таки враховувати, що за Карабахом стояла Вірменія, а за Донецьком і Луганськом – Росія, що має незмірно серйозніший потенціал.

УКРАЇНА У ФОКУСІ ІНОЗЕМНИХ ЗМІ: РЕФЕРАТИВНО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Лютий 2021

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Виконавці проєкту:

Т. Полтавець (відповідальна за випуск),
А. Берегельський (інфографіка),
О. Каращук, І. Соболева,
В. Вакульчук

Комп'ютерне верстання:

Н. Крапіва

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 1,50.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net